

*žene u crnom
beograd*

Izveštaj

**septembar, oktobar,
novembar i decembar
2021.**

Kao i do sada, donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u navedenom periodu a ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrn.org ili nam se obratite putem mail: office@zeneucrn.org

Unapred se solidarno zahvaljujemo
na razumevanju.

septembar,
oktobar,
novembar i
decembar 2021.

Izveštaj

Ulične akcije:

U ovom izveštajnom periodu organizovale smo dvanaest (12) akcija, a takođe smo aktivno učestvovala i u drugim uličnim akcijama:

- komemoracije/obeležavanje važnih datuma zločina počinjenih u naše ime
- feminističke, antifašističke, antiratne, antirasističke, antimilitarističke...

KOMEMORACIJE/OBELEŽAVANJE VAŽNIH DATUMA ZLOČINA POČINJENIH U NAŠE IME, KAO I DRUGIH ZLOČINA NAD CIVILNIM STANOVNIŠTVOM, TOKOM I NAKON RATOVA, NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE:

5. oktobar

Beograd, 5. oktobar „Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru“ – povodom godišnjice zločina – ubistva dvojice gardista u kasarni u Topčideru, 05. oktobra 2004. godine, Žene u crnom su organizovale **dva** protesta u crnini i ćutanju:

- *Protest ispred kasarne u Topčideru, zajedno sa porodicama ubijenih gardista. Bio je istaknut transparent **Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru**. Tu je položeno cveće „Pamtimo – Žene u crnom“.*
- *Protest u centru grada (Knez Mihailova ulica) na kome su bili istaknuti sledeći transparenti:*

- Nikada nećemo zaboraviti zločin u Topčideru
- Pamtimo Dragana Jakovljevića i Dražena Milovanovića
- Ko je ubio gardiste?
- Otkrijte ubice vojnika!

U protestu je učestvovalo desetak (10) aktivistkinja i aktivista.

22. oktobar

Beograd, 22. oktobar „Pamtimo zločin u Sjeverinu!“ – povodom godišnjice zločina u Sjeverinu, Žene u crnom su organizovale protest u crnini i ćutanju, u Knez Mihailovoj ulici.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- 22.10.1992. pripadnici srpske paravojne formacije Osvetnici su iz autobusa na liniji Priboj – Rudo oteli žitelje sela Sjeverin
- Imena žrtava otmice u Sjeverinu
- Zašto ćutite o otmici u Sjeverinu? Dokle?
- Sjeverin (22.10.1992-22.10.2021.) Dosta ćutanja!
- Pamtimo zločin u Sjeverinu
- Solidarnost
- Odgovornost

U protestu je učestvovalo 20 aktivistkinja i aktivista, kako Žena u crnom, tako i Inicijative mladih za ljudska prava i Fonda za humanitarno pravo.

18. novembar

Beograd, 18. novembar „Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru“ – povodom 30 godina od pada Vukovara, Žene u crnom su organizovale mirovnu akciju u Knez Mihailovoj ulici u Beogradu.

U protestu je učestvovalo tridesetak (30) aktivistkinja i aktivista.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru
- Solidarnost
- Odgovornost
- Žene u crnom
- Podaci o stradanju grada

Potom je izvedena scenska akcija „Tražimo odgovornost za logore za Hrvate u Srbiji 1991-1992“ prilikom koje su istaknuti sledeći transparenti:

Logori za Hrvate na teritoriji Srbije 1991/92: po zauzimanju Vukovara 18.11.1991. godine, JNA je zarobila veliki broj pripadnika hrvatskih snaga i civila koje je zatim, autobusima i kamionima, prebacila u logore u Srbiji. Zarobljeni su u logorima proveli od par dana do devet meseci. Kroz logore je prošlo oko **7.000**, a u njima je duže zadržano oko **3.500** ljudi. Od posledica premlaćivanja i zlostavljanja, kao i usled nedostatka adekvatne medicinske pomoći, u logorima u Srbiji preminulo je najmanje **14** zatočenika. Za sve ove zločine počinjene u logorima osuđeno je samo jedno lice (prema Fondu za humanitarno pravo Beograd).

- **Logor Begejci** – nalazi se u opštini Žitište. Logor je formiran 16. septembra 1991. Logor u Begejcima je zatvoren 21. ili 22. decembra 1991. godine. U trenutku zatvaranja u njemu je bilo 555 zarobljenika/ca. Oko 37 žena je prošlo kroz ovaj logor.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

- **Logor Stajićevo** – nalazi se u opštini Zrenjanin. Logor je formiran 20. novembra 1991. godine u zrenjaninskom selu Stajićevo na ekonomiji „Livade“. Kroz logor je prošlo više od 1.200 zatvorenika. Logor je zatvoren 22. decembra 1991. godine.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

- **KPD Sremska Mitrovica** – logor je formiran 21. novembra 1991. Kroz logor je prošlo oko 4.000 zatvorenika, od toga 90 žena.

Za zločine protiv ratnih zarobljenika u KPD Sremska Mitrovica osuđen je 2015. na 18 meseci zatvora Marko Crevar, pripadnik Teritorijalne odbrane.

- **Logor u Aleksincu** – ovaj tranzitni logor je formiran 22. novembra 1991; nalazio se u kasarni JNA u Aleksincu, kada je 400 zarobljenika prebačeno iz KPD Sremska Mitrovica.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

- **Logor u Nišu** – logor je formiran 18. novembra 1991; nalazio se u okviru KPD u Nišu i bio je pod kontrolom Vojne policije JNA. U ovaj logor su prebačeni zatočnici iz KPD Sremska Mitrovica, kao i iz logora Begejci i Stajićevo, koji su zatvoreni decembra 1991. Logor je postojao u periodu od 18. novembra 1991. godine do 26. februara 1992. Iz ovog logora oslobođeno je 447 zatočenika.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

- **Vojno-istražni zatvor (VIZ) u Beogradu** – od decembra 1991. do početka leta 1992. godine više grupa zarobljenih pripadnika ZNG i MUP-a Hrvatske prebačeno je iz logora VIZ. Optužnice su podignute protiv 82 zatočenika, od kojih je njih 25 osuđeno pred Vojnim sudom u Beogradu. Iz ovog logora je sredinom avgusta 1992. godine izašlo 121 lice.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

- **Seksualno zlostavljanje u logorima** – prema svedočenju zatočenica i zatočenika u logorima na teritoriji Srbije, žene su bile izložene silovanju i seksualnom zlostavljanju.

Za ove zločine niko nije odgovarao!

Tražimo ODGOVORNOST ZA LOGORE!

Tražimo PRAVDU ZA ŽRTVE, KAZNU ZA POČINIOCE!

6. Decembar

Beograd, 6. Decembar “Dubrovnik 1991 – 2021 “Pamtimo ubijanje grada i ljudi” – povodom 30 godina od granatiranja Dubrovnika, Žene u crnom u Beogradu i Anima u Kotoru, održale su 6. decembra 2021. godine, protest u crnini i ćutanju.

Na protest su bila istaknuta tri transparenta:

Žene u crnom, 1991 →

Dubrovnik (1991-2021) – Pamtimo ubijanje grada i ljudi

Dubrovnik je svijet

Na vratima od grada (fotografija Pave Urbana) sa pesmom Milana Milišića

Protest je prošao uz policijsko obezbeđenje, nije bio medijski praćen. Na protest je učestvovalo oko 15 aktivistkinja i aktivista.

U ovom periodu organizovale smo sledeće ulične akcije:

FEMINISTIČKE, ANTIFAŠISTIČKE, ANTIRATNE, ANTIRASISTIČKE, ANTIMILITARISTIČKE AKCIJE:

21. septembar

Beograd, 21. septembar “Solidarnost sa ženama u Avganistanu! Za mir u Avganistanu!”

Povodom 21. septembra – Svetskog dana mira, Žene u crnom su organizovale protest u crnini i ćutanju “**Solidarnost sa sestrama u Avganistanu! Za mir u Avganistanu!**” u Knez Mihailovoj ulici u Beogradu.

Protest je organizovan povodom aktuelne političke situacije u Avganistanu, protiv ponovnog dolaska na vlast talibanskog režima. Na protest su bili istaknuti sledeći transparenti, ispisani na srpskom i engleskom jeziku, kao i na paštu i dari jeziku.

Solidarnost sa sestrama u Avganistanu!/ Solidarity with the sisters in Afghanistan!

دنب تشحو واملظ يک ناتسن اغفا هپ واید ییدن یوخ رومز ین مریم ناغفا یرک.

Pravda za žene u Avganistanu! /Justice for women in Afghanistan! Stop talibanskom teroruu! / Stop taliban terror!

یرک دنب تشحو واملظ یون ابل اط

Žene i devojke imaju pravo na rad i obrazovanje! /Let women and girls study and work!

Podržavamo borbu avganistanskih žena! / We support the fight of Afghan women!

21. septembar SVETSKI DAN MIRA

Žene u crnom protiv rata

U protestu je učestvovalo dvadesetak (20) aktivistkinja i aktivista.

Beograd, 9. oktobar "30 godina otpora – Uvek neposlušne"

Stajanje u crmini i ćutanju na Trgu Republike a povodom 30 godina delovanja Žena u crnom; u ovoj akciji je učestvovalo preko pedeset (50) aktivistkinja iz BiH, Crne Gore, Hrvatske, kao i Mreže ŽUC-a iz cele Srbije.

Beograd, 27. oktobar "Čišćenje grafita mržnje" – solidarna akcija protiv napada na prostorije Žene u crnom (22/23.10.2021.) u organizaciji Inicijativa mladih za ljudska prava uz podršku ŽUC-a i desetina aktivista/kinja civilnog društva iz Beograda.

9. novembar

Beograd, 9. novembar "Solidarnost sa ženama u Poljskoj!"

- Inicijativa *Verujem Ti*, Ženska solidarnost i Žene u crnom su organizovale protest "Solidarnost sa ženama u Poljskoj" ispred ambasade Republike Poljske u Beogradu. Protest je organizovan zato što je jedna žena umrla u Poljskoj, jer su lekari odbili da izvrše abortus. Na protest su bili istaknuti transparenti na sprskom i poljskom jeziku. Protestu je prisustvovalo desetak (10) aktivistkinja.

Beograd, 25. novembar "Stop seksualnom nasilju" –

povodom 25. novembra - Međunarodnog dana borbe protiv nasilja prema ženama aktivistkinje i aktivisti *Inicijative Verujem ti*, kolektiva *Ženska solidarnost*, *Žena u crnom* i nezavisne aktivistkinje održale su akciju deljenja letaka ispred Fakulteta savremenih umetnosti. Akcija je održana radi informisanja studentkinja o seksualnom nasilju unutar obrazovnih institucija. Fakultet savremenih umetnosti je izabran zbog naše zabrinutosti za bezbednost studentkinja, s obzirom na to da je jednog od zaposlenih, profesor Branislav Lečić, više žena optužilo za silovanje.

6. decembar

Beograd, 6. Decembar" Stop ubijanju žena!" – povodom Dana borbe protiv femicida, Žene u crnom i Autonomni ženski centar su zajedno sa udruženjem žena Anima, Đulići (BiH), Bona Fide, Pljevlja (Crna Gora), Nena – grupa za mir i prava žena (Leskovac), SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja, Vlasotince organizovale su ovu akciju.

Na protestu su bili istaknuti sledeći transparenti:

- 6. decembar – Dan borbe protiv femicida
- Muškarci u svetu ubiju 137 žena dnevno
- U Srbiji je od 2010. do danas ubijeno 350 žena
- Femicid je ubijanje žena zato što su žene
- Femicid je ubijanje žena od strane muškaraca iz mržnje, prezira, zadovoljstva ili osećaja vlasništva nad ženama, odnosno seksizma
- Femicid je ubijanje žena od strane muškaraca zato što su žene

Ovom prilikom izvedena je i scenska akcija na Trgu Republike: na pločniku je postavljen crni til sa pet silueta žena, a potom su raspoređene crvene cipele. Takođe istaknuti su i transparenti:

- Stop ubijanju žena
- Stop femicidu

Akcija je završena iznošenjem na scenu transparenta Ženski životi su važni.

U ovoj akciji je učestvovalo oko **50** aktivistkinja i aktivista.

Na protestu se desio incident. Jedan muškarac iz neonacističke organizacije *Levijatan*, sa psom vrste staford, upao u centralni prostor gde su bili postavljeni artefakti akcije, šutirajući cipele i govoreći: "Jebem vam nasilje." Ubrzo nakon toga policija u civilu ga je zaustavila, a zatim ga legitimisala.

26. decembar

Beograd, 26. decembar – Feministički protest protiv seksualnog nasilja organizovan je ispred Jugoslovenskog dramskog pozorišta jer je pomenuto pozorište izvelo predstavu u kojoj igra glumac Branislav Lečić, koga je Danijela Štajnfeld optužila za islovanje. Desetak aktivistkinja i aktivista (**10**) iz Beograda (Žene u crnom, Autonomni ženski centar, Verujem ti, Ženska solidarnost) i Novog Sada (CK13) organizovalo je protest. Na protestu su bila istaknuta tri transparenta:

- Verujemo Danijeli Štajnfeld
- Silovanje je zločin
- Nisam prijavila

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONA PRAVDA – FEMINISTIČKI PRISTUP

Ovo je jedna od najvažnijih aktivnosti Žena u crnom. Sastoji se od mnoštvo segmenata: uličnih akcija, radionica, predavanja, stvaranje različitih modela tranzicione pravde sa feminističkog stanovišta, saradnje sa srodnim organizacijama u vidu zajedničkih akcija, (kampanja, konsultativnih sastanka).

KAŽNJIVOST ZLOČINA – PUT DO PRAVEDNOG MIRA: PRAĆENJE SUĐENJA U SPECIJALNOM SUDU

U ovom izveštajnom periodu, zbog epidemiološke situacije, najveći broj suđenja je bilo otkazano i navodimo samo one koji su održani.

Suđenje za zločin u Bratuncu II

Optužnica tereti *Gorana Stjepanovića*, pripadnika Vojske Republike Srpske, početkom juna 1992. godine vršio zločine nad civilima bošnjačke nacionalnosti i da je silovao Bošnjakinju AA. Glavni pretres je počeo u januaru 2021. godine, a do sada su održana dva ročišta: *septembra i 30. novembra*, dok su dok su sva ostala ročišta bila odlagana.

Suđenje za ratni zločin Štrpcima

27. februara 1993. godine – u voz na pruzi Beograd Bar broj 671, u stanici Štrpci, pripadnici vojne formacije *Osvetnici*, koja je delovala u sastavu Višegradske brigade Vojske Republike Srpske, oteli su iz voza **20** lica (18 putnika bošnjačke nacionalnosti, jednog putnika hrvatske nacionalnosti građana Republike Jugoslavije i jedno nepoznato lice), odveli ih u selo Mušići, potom u selo Prelovo, u opštini Višegrad, gde su ih ubili. Do sada su pronađeni posmrtni ostaci četiri osobe. Glavni pretres je počeo tako što je Zamenik tužioca za ratne zločine, *Mioľjub Vitorović*, pročitao optužnicu, čime je **4. marta 2019.** počeo glavni pretres. Za ovaj zločin optuženi su: Gojko Lukić, Ljubiša Vasiljević, Duško Vasiljević, Jovan Lipovac i Dragana Đekić.

U ovom periodu održano je jedno ročište: **14. oktobra**, kada je svedočio je sudski veštak Prof. dr. Ratko Kovačević. Pre njegovog svedočenja izvedeno je par pisanih dokaza. Takođe, konstantovano je da se postupak okončava u odnosu na optuženog Ljubišu Vasiljevića, koji je preminuo. Svedok Ratko Kovačević je veštačio duševno stanje svedoka Mitrašina Glišića. Advokati odbrane su tražili izuzeće ovog svedoka, ali je sudsko veće donelo odluku da ovaj zahtev odbije.

Suđenje za ratni zločin u Kravici

Pred Većem za ratne zločine/Specijalni sud u Beogradu osam pripadnika Specijalne brigade Vojske Republike Srpske optuženi su za ratni zločin (ubistvo **1.313** Bošnjaka, u okviru srebreničkog genocida, 13. jula 1995. godine).

Da podsetimo: Optužnica za zločin u Kravici podignuta je početkom 2016. godine. To je bio početak najznačajnijeg suđenja pred Višim sudom u Beogradu/Specijalni sud, jer se radi o srebreničkom genocidu. Međutim, 14. jula 2017. godine, Apelacioni sud je doneo odluku da se poništi optužnica za ovaj zločin, koji inače nije kvalifikovan kao genocid, jer je podignuta u trenutku kad Tužilaštvo za ratne zločine/TRZ nije imalo glavnog tužioca. Suđenje je nastavljeno novembra 2017. godine, a ročišta se stalno odlažu zbog nepojavljivanja svedoka, neaktivnosti tužilaštva i odustajanja zaštićenih svedoka usled pretnji koje dobijaju.

U ovom izveštajnom periodu održana su dva ročišta:

3. novembar – današnji glavni pretres nije održan zato što se optuženi Petrović Jova nije pojavio, kao ni njegov branilac, advokat Rajko Jelušić. Advokat Željko Jotanović (po zameničkom punomoćju) je obavestio sudsko veće da mu je optuženi juče javio da je kovid pozitivan.

Budući da ne postoje procesne pretpostavke za održanjem glavnog pretresa, glavni pretres je odložen.

29. novembar – svedočila su dvojica svedoka putem video-konferencijske veze sa sudom u Sarajevu, Petar Mitrović i Đurić Mendeljev, koji se nalaze na odsluženju zatvorske kazne. Oba svedoka: Petar Mitrović, osuđen za to na 20 godina zatvora za genocid pred sudom u BiH i Đurić Mandeljev, takođe pred sudom BiH osuđen za genocid na 28 godina, negirali su sve navode optužnice.

(Izveštaje sa navedenih ročišta možete naći na sajtu ŽUC-a)

POSEĆIVANJE MESTA ZLOČINA POČINJENIH U NAŠE IME, KAO I DRUGIH ZLOČINA PROTIV CIVILNOG STANOVNIŠTVA POČINJENIH TOKOM RATA I NAKON RATA NA PROSTORU BIVŠE JUGOSLAVIJE:

U ovom izveštajnom periodu Žene u crnom su posetile:

18. oktobar

18. oktobar, Lovas, Hrvatska: komemoracija povodom 30 godina od ubistva 70 hrvatskih civila; komemoraciji prisustvovala je tri (3) aktivistkinje Žene u crnom iz Beograda.

19. novembar

Vukovar/Hrvatska, 19. novembar „Odgovornost i solidarnost“ – učesće na komemoraciju u Vukovar, gde smo odale poštu žrtvama zajedno sa njihovim porodicama, kao i sa građankama i građanima Vukovara. Prisustvovala smo komemoraciji, koja je održana u Borovom naselju, kod srušene zgrade Borovo komerca. Posetile smo

poljoprivredno dobro Ovčara, gde su zakopani ubijeni ranjenici iz Vukovarske bolnice, kao i Memorijalni centar na Ovčari. Potom smo prisustvovali i komemoraciji koja je održana u Borovom selu na obali Dunava.

20. decembar

20. decembar, Vranić, kod Beograda – povodom 78 godišnjice zločina fašističkih četničkih formacija u Drugom svetskom ratu (ubistva 68 stanovnika/ca sela Vranić u noći 20 i 21 decembra 1943.), desetak (10) aktivistkinja Mreže ŽUC-a, zajedno sa aktivistima Udruge Kulturno-humanitarni centar iz Vukovara, Savezom antifašista Srbije i Građanskim demokratskim forumom iz Beograda prisustvovalo je istorijskom času u lokalnom Centru kulture zajedno sa meštanima. Potom su posetili Spomen sobu u kući porodice Pantić, čiji su članovi ubijeni u pomenutom masakru.

Ženska solidarnost za kažnjivost ratnih zločina – akcije ženske solidarnosti – feminističke etike brige i odgovornosti, činove uzajamne podrške, razmene i saradnje u regiji u cilju izgradnje pravednog mira. Radi se prvenstveno o razmenama i podršci žrtvama zločina počinjenim u naše ime, kao i žrtvama/preživelima iz zločina nad civilima srpske nacionalnosti:

27. septembar i 24. oktobar

27. septembar i 24. oktobar, Đulići, Bosna i Hercegovina – aktivistkinje Žena u crnom i svedokinje na Ženskom sudu iz Istočne Bosne (iz sela Đulići i Klisa), u okviru posete uzajamne podrške održale su i radni sastanak o zajedničkim budućim aktivnostima.

15. oktobar

15. oktobar – solidarna poseta svedokinjama na Ženskom sudu, inače, preživelima u genocidu u Srebrenici Nuri Mustafić i Refiji Hadžibulić u selu Bajramovići kod Srebrenice.

(Aktivistkinje ŽUC-a su se susrele sa ženama i porodicama žrtava nakon obeležavanja godišnjice zločina, o čemu je bilo reči u prethodnim rubrikama ovog izveštaja).

Ženski sud – feministički pristup pravdi

Donosimo kratak izveštaj o aktivnostima Žena u crnom u vezi sa organizovanjem Ženskog suda-feministički pristup pravdi u ovom periodu. Ukoliko vas zanimaju opširnije informacije, možete ih naći na našem web-sajtu www.zeneucrnom.org i www.zenskisud.org ili nam se obratite putem mail: zeneucrnombeograd@gmail.com

Prvi Ženski sud na teritoriji Evrope, održan je u Sarajevu, od 07. do 10. maja 2015. godine, u organizaciji 10 ženskih grupa sa prostora bivše Jugoslavije (Pokret Majke enklava Srebrenica i Žepa, Fondacija Cure, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, Centar za žene žrtve rata, Centar za ženske studije, Zagreb, Hrvatska, Centar za žensko i mirovno obrazovanje Anima, Kotor, Crna Gora, Savet za rodnu

ravnopravnost, Skopje, Makedonija, Ženski lobi, Ljubljana, Slovenija, Centar za ženske studije i Žene u crnom, Beograd, Srbija). Ženskom sudu je prisustvovalo više od **500** osoba iz svih zemalja bivše Jugoslavije, ali i iz: Argentine, Alžira, Palestine, Izraela, SAD, Španije, Italije, Švedske, Austrije, Belgije, Velike Britanije, itd.

Završni događaj u Sarajevu nije kraj procesa, već naprotiv, podsticaj da se iz feminističke perspektive nastavi sa kreiranjem novih modela pravde. To je obaveza pre svega prema svedokinjama, ali i izraz naše odgovornosti prema ogromnom teretu nedavne prošlosti.

U nastavku procesa Ženskog suda, Žene u crnom, Beograd koordiniraju programske i druge aktivnosti, uz podršku organizacija: Anima, Kotor (Crna Gora), Centar za žene žrtve rata, Zagreb (Hrvatska), Fondacija 'CURE', Sarajevo).

U ovom izveštajnom periodu organizovane su sledeće aktivnosti:

8, 9. i 10. oktobar,

Regionalni susret, 8, 9. i 10. oktobar, Beograd/Radmilovac

Na četrnaestom Regionalnom susretu Ženskog suda učestvovalo je **35** žena – svedokinja na ŽS iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, kao i organizatorki, terapeutkinja, saradnica ŽS.

Tokom ovog susreta održane su sledeće aktivnosti:

8. oktobar

8. oktobar (petak)

Tematska nedelja o seksualnom nasilju u ratu – u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava, uz podršku Autonomnog ženskog centra i Žena u crnom

U okviru ove aktivnosti Žene u crnom će predstaviti:

- **Kratak pregled aktivnosti, zahteva i stavova Žena u crnom u vezi sa silovanjem žena u ratu.**
- **Projekcija dokumentarnih filmova u vezi sa ratnim zločinom silovanja:**
- **Zločini nad ženama u ratu u Bosni i Hercegovini – Pamtimo** (4:39 min.): protestno stajanje posvećeno ženama žrtvama rata u BiH, 24. maj 2012. godine, na Trgu Republike u Beogradu.
- **Foča – 19. jun 2018.** (TV Sarajevo)
- **Pamtimo žene silovane u ratu – Pamtimo žene Foče** (3 min.) – dokumentarni film o istoimenoj uličnoj akciji u Beogradu, 17. jun 2021.

Projekciji su prisustvovala svedokinje na Ženskom sudu iz BiH, Hrvatske, Crne Gore, Srbije, aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a, AŽC itd. Nakon projekcije druženje i rođendan ŽUC-a u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava.

9. oktobar

9. oktobar (subota)

Uvek neposlušne, i dalje na ulicama – 30 godina otpora – ulična akcija na Trgu Republike u crnini i ćutanju.

Nakon ulične akcije, organizovan je odlazak učesnica u Radmilovac (7km od Beograda) gde je nastavljen program.

O aktivnostima u prethodnom periodu – govorile su organizatorke ŽS a moderirala je Nela Pamuković, Centar za žene žrtve rata, Zagreb

Izveštaj o aktivnostima Ženskog suda od prethodnog regionalnog sastanka (jun 2021.)

Starost i rod u vremenu i prostor: šta starije žene (ne)mogu u Srbiji danas?

Margareta Bašaragin, Ženske studije i istraživanja, Subotica

Tokom 2020. i 2021. u Ženskim studijama imale projekat 'Šta starije žene od 65+ ne mogu u Srbiji danas'. Projekat je imao za cilj sledeće:

- da detektuje potencijale starijih žena koje su nevidljive kod nas danas,
- da 'popiše' načine diskriminacije starijih žena, pogotovo u Vojvodini gde postoje mnoge verski i etnički različite manjine.

Knjiga sadrži šest priloga feminističkih teoretičarki i aktivistkinja iz Vojvodine, Srbije, Slovenije.

U nastavku razgovora Margareta se osvrnula na *položaj starijih osoba tokom vanrednog stanja u Srbiji (15. mart–6. maj 2020.)*: 'Starijim osobama je tokom vanrednog stanja bila ukinuta sloboda kretanja pod pretnjom od 150.000 dinara kazne. Smeli su da izlaze vikendom od 4h do 7h ujutru.'

Iskustva i saznanja su podelile i druge aktivistkinje o: *nastavku ratnog sistema izolacije i zatvaranja, strahu od kontakata, zloupotrebama od strane porodice, društva i režima, diskriminacije radno aktivnih žena 65+, maltretiranje starijih osoba putem telefona nuđenjem besmislenih*

usluga, kapitalističkog tretmana starijih osoba kao nepotrebnih, otpisanih 'suvišnih' bića...

Margareta je potom predstavila, kroz primere, diskriminaciju žena 65+ u jeziku, kao i seksizam u reklamama.

Zajedničko promišljanje o suočavanju s prošlošću, o aktuelnoj društveno-političkoj situaciji – izazovi, problemi...

Bosna i Hercegovina – u raljama Srbije i Hrvatske

Mešanje Hrvatske i Srbije u unutrašnje stvari BiH: favoriziranje etničkih principa i podela, teritorijalne pretenzije, ratnohuškačka propaganda...

'Retorika rata iz Hrvatske i Srbije i politika 'zavadi pa vladaj!' (Midheta).

Nazadovanje u procesima tranzicione pravde: slavljenje i odlikovanje ratnih zločinaca, negiranje sudski utvrđenih činjenica, pokušaj ubiranja političkih poena na desnici...

'Politika Milanovića, predsjednika Hrvatske, je najgora politika u odnosu na BiH; on odlikuje ratne zločince. Došlo je do promene politike u odnosu na ratne zločince, koji su počinili zločine u srednjoj BiH. To je suluda politika, pokušava dobiti saveznike u redovima desnice...' (Nela).

Etnonacionalni lideri prikrivaju zločine i pljačku nacionalističkom retorikom i 'odbranom nacionalnih interesa'; zabrinjavajuće jačanje desničarskih tendencija među mladima...

'Sa takvom retorikom samo zataškavaju počinjene zločine. Skrivaju pogled javnosti sa svojih kriminalnih i zabranjenih radnji. To im je glavni cilj' (Halida).

'Mladima se prenosi neistina o prošlosti, svuda u regiji' (Ifeta, Snežana).

Manipulacija žrtvama rata na etničkoj osnovi, kupovina 'etničkih' glasova pred izbore...

'Ponekad imam osjećaj da se nacionalni lideri o svim ovim stvarima lijepo dogovore kako bi svi dobili glasove' (Midheta).

Pripadnice etničke manjine u Republici Srpskoj/RS izložene su diskriminaciji u RS, a Federacija ih u potpunosti zapostavlja i ne pruža nikakvu pomoć...

'Kada su izbori nama Bošnjacima se ne obraćaju, jer nas nema puno u RS, a ovi iz Federacije samo lažu' (Suvada).

Potpuno razočarenje u Evropsku Uniju, koja se rukovodi etničkim principima i podelama, ide na ruku etnonacionalnim liderima, prvenstveno u Srbiji i Hrvatskoj...

'EU je potpuno izgubljena, zato ona ni na šta ne reagira'; 'Neki ljudi smatraju da je međunarodna zajednica digla ruke od BiH. Sada postoje druga žarišta, Sirija, Avganistan...'; 'Očekivanja od međunarodne zajednice su apsolutno nerealna' (Nela, Nastasja, Marija).

Srbija – ‘Srpski svet’ – nastavak rata drugim sredstvima

Ideja stvaranja ‘velike Srbije’, objedinjavanja Srba u jednu državu, sad se zove ‘srpski svet’. Ova politika srpskog režima izaziva strah u celom regionu, pre svega u BiH, jer je povezana sa zločinima, etničkim čišćenjem i genocidom. Navedena politika je ugrađena u ‘Strategiju nacionalne bezbednosti Republike Srbije’ (usvojena 2019.), u “Povelji o srpskom kulturnom prostoru”. Osnovna polazišta koncepta ‘srpskog sveta’ su: ‘Ne priznajemo genocid u Srebrenici, ne priznajemo nikakve masovne zločine, ne priznajemo presude Haškog tribunala, ne priznajemo odgovornost ni za šta, nikakvog udruženog zločinačkog poduhvata nije bilo, poričemo sve užase koje smo počinili, ali bismo ih rado počinili ponovo. U ime jedinstvenog srpskog kulturnog prostora, koji se nekad zvao “velika Srbija”, a danas “srpski svet”, kako je navedeno u analizi Tomislava Markovića, pesnika i književnika iz Beograda, čiji tekstovi su korišćeni za ovaj razgovor.

Crna Gora – kuda ide?

Ljupka Kovačević i Sabina Talović, Bona Fide, Pljevlja

Ljupka se osvrnula na **30 godišnjicu zločina u Morinju, o ćutanju, voljnom neznanju društva, a predstavnici države učestvuju protokolarno, isključivo iz pragmatičnih motiva; to prenose državni mediji, dok su izjave i svedočenja zatočenika nevidljive; jedino NVO, pre svega ‘Anima’ obeležava godišnjicu ovog zločina, zahtevajući pravdu za žrtve...**

Ljupka je govorila i o drugim zločinima tokom 90-ih:

- Deportacija izbeglica Muslimana/Bošnjaka iz Herceg Novog vlastima RS (1992.);
- Protjerivanje Bošnjaka iz Bukovice kod Pljevalja (1992.);
- Ubistvo albanskih izbeglica koje su bježale od sukoba na Kosovu od strane JNA u Kaluđerskom laz (1999.)

U 7 sudskih procesa za ove ratne zločine optuženo je 30 osoba, od kojih je 26 oslobođeno, samo su 4 osuđena. Optuženi su bili isključivo izvršioци i to najnižeg ranga, a kazne su se poklapale sa vremenom provedenim u pritvoru tako da su oni na slobodi, sem jednog koji je celo vreme suđenja bio u bjekstvu. Država CG je u svim ratnim zločinima, sem u slučaju Kaluđerskog laza, isplatila reparacije žrtvama i porodicama žrtava i time priznala zločine. To su značajna sredstva za jednu državu, ali o tome se ništa ne zna, naglasila je Ljupka.

Ljupka se osvrnula i na aktuelno stanje u Crnoj Gori: 'Na vlast sun a izborima (avgust 2020.) došli kleronacionalisti, ekstremno srpske orijentacije, kojima je ideolog Vučić. U Crnoj Gori je haos. Ako budu izbori ima malo nade da se napravi neka prekompozicija.'

Sabina: 'Mi zaboravljamo da su do 1997. svi bili za zločine. Tada su svi ratovi prošli. Većina ovih što sad vladaju su djelovi DPS-a.'

O nekim pozitivnim koracima na polju tranzicione pravde na institucionalnom nivou...

U Hrvatskoj je izglasan Zakon o civilnim žrtvama rata (*Marica*);

- Saradnja sa državnim organizacijama koje se bave istragom ratnih zločina. Sudovi rade po onim predmetima koji su prebačeni iz Haškog tribunala 78 predmeta za BiH. Samo je 31 predmet vezan za Foču (*Midheta*).

Kontinuitet zajedničkog rada, uzajamne podrške i solidarnosti

– to naglašavaju sve učesnice, a prenosimo samo neke iskaze:

'Ne postoje riječi kojima možemo pokazati šta nam znači podrška ŽUC-a. Ja zaista vjerujem da ćemo mi ipak i pored svih ovih nedaća sa kojima živimo uspjeti nešto. Ako ne uspijemo, mi smo na kraju ipak pobjednici. Sačuvali smo dostojanstvo, čast, ljudskost, ponos, zajedništvo' (*Halida*) itd.

10. septembar (nedjelja)

Čitalački kružok:

- **Pamtimo antiratni otpor – Vera Veibel Tatić i Centar za antiratnu akciju Ada – publikacija ŽUC-a, septembar 2021.** Vera Veibel Tatić (1943.-2020.) bila je pokretačica i organizatorica velikog broja antiratnih protesta u Adi i generalno u Potisju i u Vojvodini. Doprinos Vere Veibel Tatić je ogroman u pomoći pobunjenicima protiv rata (dezerterima, prigovaračima savesti, izbeglicama i svim drugim koji su odbijali učešće u ratu), žrtvama etničkog čišćenja ne samo u Vojvodini, već i u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Vera je uspostavljala mostove mira i solidarnosti među građankama i građanima svih etničkih i državnih pripadnosti. – predstavile *Staša Zajović, Anđelija Vučurović, Novi Sad, Ljilja Spasić, Pančevo.*

10. septembar

- **Kći Istoka** (La hija del Este) – španske autorke **Klare Uson/ Clara Uson** u izdanju V/B/Z, Zagreb, 2021. Klara Uson piše o sudbini kćeri ratnog zločinca R.Mladića; razočarenje ocem vodi je u samoubistvo... O knjizi koja je prethodno podeljena govorele su aktivistkinje iz BiH, Crne Gore, aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a.

Tokom **evaluacije** izneti su nasnažniji utisci:

Učešće u aktivnostima povodom 30 godišnjice ŽUC-a – kontinuitet zajedničke borbe za istinu i pravdu, ulična akcija, druženje, radost, solidarnost...

Saznanja izneta u knjizi 'Kći istoka' – mešavini dokumentarnog i fikcionalnog romana; autorka **Klara Uson**, sprovela je vrlo opsežno i sistematično istraživanje o ratu u BiH, sa izvanrednim političkim uvidom, jasnim antiratnim i antinacionalističkim pristupom. Učesnice su kazale da žele da pročitaju knjigu, da skoro ništa nisu znale, sem nacionalističke verzije događaja, ali da je Klara Uson otvorila nove uvide.

Većina učesnica smatra da je neophodno da se nastavi razgovor o starenju...

U završnoj sesiji dogovorene su zajedničke aktivnosti u narednom periodu.

UMETNIČKI ANGAŽMAN U SUOČAVANJU S PROŠLOŠĆU/TRANZICIONOJ PRAVDI

U ovom periodu nastavljena je praksa zajedničkog rada i saradnje umetničkih kolektiva, profesionalnih pozorišta, umetnica/ka angažovanih na umetničkom oblikovanju otpora ratu, ratnim zločinima, represiji, kršenju ljudskih prava. U ovom izveštajnom periodu održano je više radnih sastanaka sa umetničkim kolektivom: Škart u vezi sa obeležavanjem godišnjice zločina, kao i feminističko-antimilitarističkim akcijama. Takođe smo organizovale ili učestvovala u sledećim događajima:

2.– 8. oktobar

Beograd, 2.– 8. oktobar „Progovarajmo /Speaking out“ izložba u organizaciji Inicijative mladih za ljudska prava, uz podršku AŽC i ŽUC. Izložba u organizaciji Muzeja ratnog djetinjstva iz Sarajeva posvećena je iskustvima osoba koje su kao djeca i mladi preživjeli ratno seksualno nasilje, kao i iskustvima djece rođene zbog rata u BiH. izložba predstavlja i radove preživjelih koji su nastali na radionici mapiranja tijela koja koristi jezik umjetnosti kao medij za prenošenje različitih životnih iskustava i u tom procesu doprinosi jačanju individualnih snaga i vrijednosti svake osobe.

8. novembar

Beograd, 8. novembar „KPJ i Vukovar – od nastanka do nestanka“, dokumentarni film u trajanju od 57 minuta (2021.), u režiji *Milana Pauna*, u produkciji **Udruge Humanitarno-kulturni centar**. Projekcija je održana u u Art kino Kolarac u okviru međunarodnog

festivala „Slobodna zona“, na predlog pomenute udruge i ŽUC-a. Ovaj dokumentarni film prikazuje nastanak Komunističke partije Jugoslavije u Vukovaru 1920. godine i prati odnos KPJ i Vukovara kroz 70 godina, sve do nestanka KPJ 1990. godine i uništavanja Vukovara od strane srpskih oružanih formacija. Projekciji je prisustvovalo oko 40 osoba.

Sarajevo, novembar „Wake up Europe! Mobilizacija podrške i solidarnosti za Bosnu i Hercegovinu i njene građane tokom rata 1992.-1995“ u Historijskom muzeju Bosne i Hercegovine. Na ovoj izložbi, otvorenoj tokom novembra 2021. bile su uključene i fotografije o akcijama solidarnosti ŽUC-a sa građanima/kama Sarajeva tokom rata.

SUOČAVANJE S PROŠLOŠĆU – ZAJEDNIČKO PROMIŠLJANJE

(susreti, predavanja, promocije knjiga Zoom konferencije, konferencije za medije...) u organizaciji ŽUC-a i srodnih organizacija civilnog društva. U ovom periodu izdvajamo sledeće aktivnosti:

„Pamtimo antiratni otpor“ – u okviru obeležavanja 30 godišnjice antiratnog otpora u Srbiji (1992.-2021.), sećanja na važne činove i datume iz istorije antiratnog otpora u Srbiji, inicijative i činovi koji su uglavnom prećutati, potisnuti ili marginalizovani, ŽUC je organizovao sledeće aktivnosti:

Pamtimo antiratni otpor – Vera Veibel Tatić i Centar za antiratnu akciju Ada – promocija istoimene publikacije o Veri Veibel Tatić (1943.-2020.), pokretačici Centra za antiratnu akciju/CAA u Adi, organizatorke velikog broja antiratnih protesta u Adi i generalno u Potisju i u Vojvodini. Doprinos CAA i Vere Veibel Tatić je ogroman u pomoći pobunjenicima protiv rata (dezerterima, prigovaračima savesti, izbeglicama i svim drugim koji su odbijali učešće u ratu), žrtvama etničkog čišćenja ne samo u Vojvodini, već i u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj. Vera je uspostavljala mostove mira i solidarnosti među građankama i građanima svih etničkih i državnih pripadnosti.

Održano je jedanaest (11) promocija na kojima su govorile/i aktivisti/kinje iz 90-ih; na ovim promocijama je učestvovalo oko **300** osoba:

- **13. septembar, Ada:** prisutno **26** osoba iz Ade, Beograda, Pančeva, Novog Pazara, Sente, Novog Sada, Sombora, Bečeja, Zagreba, Berlina/Nemačka; govorili o knjizi: Ištvan Veibel, Staša Zajović, Ljilja Spasić, Svenka Savić, Manda Prišing, Karoly Vicei, Julija Teleki...
- **18. septembar, sastanak Mreže Žena u crnom, Vrnjačka Banja:** prisutnih **50** osobe iz zemalja bivše Jugoslavije (BiH, Hrvatska, Kosovo, Crna Gora, Srbija), Nemačka, Holandija, Austrija.
- **27. septembar, Đulići, BiH** – prisutno **20** žena iz područja Zvornika, o knjizi govorila Staša. **5. oktobar, Beograd** – u prostorijama Inicijative mladih za ljudska prava; prisutno **25** osoba (govorile su: Gizela Tot Štanjo, Anđelija Vučurević, Ljilja Spasić i Staša Zajović)
- **10. oktobar, Regionalni sastanak Ženskog suda**– prisutno **35** žena iz BiH, Hrvatske, Crne Gore, Srbije; o knjizi govorile: Ljilja Spasić, Anđelija Vučurević i Staša Zajović.
- **21. oktobar, Leskovac;** prisutno **20** osoba iz Leskovca, Vlasotinca, Niša, Beograda; o knjizi govorili: Lino Veljak i Staša Z.
- **23. oktobar, Kotor/Crna Gora:** na diskusionom kružoku aktivista/kinja iz Crne Gore i Srbije, u prisutvu **15** osoba; o knjizi govorila Staša Z.

28. i 29. oktobar
13. i 14. decembar

- **5. novembar, Senta:** 25 osobe prisutne, najviše iz Sente, ali i Ade, Novog Sada, Totovog sela/Tređnjevca, a govorili su: Ištvan Vebel, Gizela Štanjo Tot, Karoly Vicei, Lino Veljak, Staša Zajović; ovaj susret je takođe bio posvećen 30 godišnjici **antiratnog otpora u Senti, 5. i 6. novembar**, kada su opštinske vlasti donele odluku da se raspiše referendum protiv rata. Republičke vlasti nisu dozvolile organizovanje referenduma i pokrenule su krivični postupak protiv pet učesnika demonstracija. To je početak krivičnog gonjenja pobunjenica/ka protiv rata u Vojvodini i Srbiji.
- **7. decembar, Novi Sad** – u prostorijama CK13, prisutno 25 osoba; o knjizi govorili: Ištvan Vebel, Staša Zajović, Svenka Savić, Anđelija Vučurević, Duško Radosavljević, Lino Veljak.
- **13. decembar, Beograd** – konferencija za štampu u prostorijama ŽUC-a prisustvovali novinari agencija Fonet i Beta (3 osobe).
- **14. decembar, Pančevo** – prisutno 30 osoba; govorili o knjizi: Ljilja Spasić, Vjera Ruljić, Nenad Živković, Ildiko Erdei, Staša Z.; Lino V.

Na nekim od navedenih promocija organizovan je i razgovor: „*Rat se nastavio drugim sredstvima. A gde je danas antiratni otpor?*“

Mapa antiratnog otpora 1991/92 – promocija izdanja *Žena u crnom* - sećanje na brojne građanske antiratne akcije, na pobune rezervista, dezertera, njihovih roditelja, kao i ženske antiratne inicijative, umetničko-aktivističke događaje, antiratne koncerte, medije...

Mapa je promovisana u okviru gore navedenih događaja, kao i na svim aktivnostima ŽUC-a.

Beograd, 7, 8. i 9. septembar „Evropski građani ujedinjeni u slobodi i ljudskim pravima“ (European citizens United in FREEdom and human rights/EUFREE) – **Međunarodna konferencija u okviru projekta 'Evropa juče'**.

U okviru ove konferencije održane su radionice: **“Priče o Evropi”**: komparativna analiza školskih udžbenika na specifične istorijske teme– *EUFREE predstavio naučni tim istoričara/ki*, uz diskusiju o sadržaju radionice; **“Šta je krenulo loše posle kraja Drugog svetskog rata i Hladnog rata?”** – razgovor. U nastavku programa (10.-13.9.) organizovano je 'Međugeneracijsko putovanje kroz sećanje na mestima zločina u bivšoj Jugoslaviji tokom 90-ih (Vukovar) i u Drugom svetskom ratu) Jasenovac, Memorijal u Kaboru/Rab, Trst. U ovom programu učestvovali su mladi iz Mreže ŽUC Srbije, kao i aktivisti/kinje BiH i Italije.

28. i 29. oktobar i 13. i 14. decembar: „Jačanje žena pogođenih ratnim seksualnim i rodno zasnovanim nasiljem na Zapadnom Balkanu – za kulturu priznavanja i pomirenja“

(“*Amplifying Voices of Women affected by war-related SGBV in the Western Balkan- For a culture of Recognition and Reconciliation*”). Radni sastanci u okviru regionalnog projekta učestvovala su aktivistkinje partnerskih sa Kosova, BiH, Srbije (Autonomni ženski centar, Inicijativa mladih za ljudska prava i Žene u crnom), kao i predstavnice fondacije medica mondiale, Nemačka, koje podržavaju navedeni projekat.

25. novembar

25. novembar – online konferencija o aktuelnim problemima u vezi sa tranzicionom pravdom u Srbiji – na poziv Dunje Mijatović, Komesarke za ljudska prava Saveta Evrope za ljudska prava (Commissioner for Human Rights of Council of Europe). Pored Dunje Mijatović, na konferenciji učestvovali:

Ivan Đurić, Inicijativa mladih za ljudska prava/Youth Initiative for Human Rights;

Goran Sandić, Beogradski centar za ljudska prava/Belgrade Centre for Human Rights; *Jovana Spremo*, Komitete pravnika za ljudska prava/Lawyers’ Committee for Human Rights (YUCOM)

Aida Ćorović, aktivistkinja za ljudska prava; *Staša Zajović*, Žene u crnom/Women in Black

Ivana Zanić, Fond za humanitarno pravo/Humanitarian Law Centre.

MREŽE, KOALICIJE – UZAJAMNA PODRŠKA I SOLIDARNOST

Žene u crnom su pokretačice ili aktivne učesnice brojnih regionalnih mreža, koalicija i saveza, aktivne učesnice u aktivnostima srodnih organizacija radi jačanja uzajamne podrške, solidarnosti, civilnog društva i demokratije u Srbiji i u celoj regiji.

U ovom periodu realizovane su sledeće aktivnosti od kojih izdvajamo sledeće:

SASTANAK MREŽE ŽENA U CRNOM, 17. I 18. I 19. SEPTEMBAR, VRNJAČKA BANJA

Na ovom sastanku Mreže Žena u crnom, učestvovalo je **50** aktivistkinja i aktivista iz bivše Jugoslavije: iz Bosne i Hercegovine (Tuzla, Konjević Polje, Srebrenica, Zvornik); Crna Gora (Kotor Pljevlja i Podgorica); Hrvatska (Zagreb); Kosovo (Prizren); Srbija (Niš, Novi Pazar, Pančevo, Vlasotince, Zaječar, Leskovac, Kruševac, Kraljevo, Prijepolje, Novi Sad), kao i četiri aktivistkinje iz Austrije, Nemačke i Holandije.

Posle predavljanja učesnica i učesnika, prikazana je prezentacija *Ostavili su trag u nama* (omaž aktivistkinjama i aktivistima na lokalnom, regionalnom i globalnom planu, koje su preminule u periodu od prošlog sastanka (mart 2021.).

17. septembar

Petak, 17. septembar

U slici i reči – o aktivnostima Mreže Žene u crnom Srbije, u prethodnom periodu (od sastanaka Mreže – mart 2021.)

I deo – U prvom delu predstavljene su aktivnosti Žena u crnom iz Beograda i zajedničke aktivnosti Mreže:

- *Suočavanje s prošlošću* – ulične akcije, posećivanje mesta zločina, suđenja pred Specijalnim sudom u Beogradu (Miloš Urošević, Ljupka Kovačević, Ramiz Berbić...)
- *Feministička etika brige i odgovornosti* - razmene, posete, solidarne majke za mir (Violeta Đikanović, Suvada Selimović)
- *Solidarnost je naša snaga* – akcije solidarne podrške tokom suđenja u Ivanjici (zbog pogibije radnika Milomira Milivojevića i Milojka Ignjatovića 14.7.2017, u fabrici 'Milan Blagojević-Namenska'); akcije solidarnosti tokom pandemije; akcije solidarnosti sa žrtvama seksualnog nasilja nad ženama (Jagodina itd.); akcije podrške i pomoći izbeglicama (Miloš Urošević, Nastasja Radović, Violeta Đikanović, Ramiz Berbić, Sabina Talović);
- *Ženski mirovni aktivizam, feministički diskusioni kružoci, mirovni obrazovni susreti* - obrazovni programi (Suvada Selimović, Staša Zajović)
- *Iskustva iz ženske kuće 'Seka' na Braču* (izveštavale: Reiha Avdić, Anđelija Vučurović, Milka Rosić, Snežana Obrenović, Suvada Selimović...).

II deo – U ovom segmentu aktivistkinje i aktivisti Mreže kratko predstavljaju događaj, aktivnost iz prethodnog perioda koje je bila izuzetno važna u njihovoj sredini, u regiji, svetu...

- *Zatočenice pandemije* – iskustva sa terena o rodnoj dimenziji (**Milka Rosić**, NENA – grupa za mir i prava žena, Leskovac)
- *Režimska represija nad Dečjim centrom, Zaječar* - (**Selena Ristić Vitomirović**)
- *Ženska liga za mir i slobodu/Women's Ligue for Peace and Freedom/WILPF* – izvestile predstavnice WILPF iz Nemačke, Holandije, Austrije).

Misli globalno – deluj lokalno – O aktivizmu u lokalnoj zajednici – mestu otpora i alternative? – panel diskusija

Učesnice/i: *Suvada Selimović, udruženje 'Anima', Đulići/BiH; Branka Ćurčić, Grupa za konceptualnu politiku, Novi Sad; Selena Ristić Vitomirović, Dečji centar, Zaječar; Bratislav Stamenković, NVO 'I ja se pitam', Leskovac; Đokica Jovanović, sociolog Niš; Fahrudin Kladničanin, Akademska inicijativa Forum 10, Novi Pazar; Violeta Đikanović, Žene u Crnom*

Moderator: **Stefan Milosavljević**

Raznolikost inicijativa: osnaživanje žena (Đulići); stanovanje i urbana samouprava, posticanje građana za uključivanje u lokalne inicijative (Novi Sad); pokretanje javnih rasprava o trošenju javnih sredstava, vršenje pritiska na lokalnu vlast kroz konkretne predloge (Leskovac); organizovanje protesta građanstva nakon saobraćajne nesreće u kojoj je nastradao dečak (Beograd); pružanje podrške ženama i deci putem Dečijeg centra (Zaječar); organizovanje oko socijalnih pitanja (npr. grejanje, Niš) itd.

Problemi na koje su ukazali/e:

- *Totalno kooptiranje mesnih zajednica od strane režima, sem u slučaju 'Anime' iz Đulića gde postoji podrška;*
- *Napadi na lokalne inicijative od strane režima, ali i od opozicije, što izaziva strah građana od 'politike' i angažmana u lokalnim inicijativama: „Ljudima je ubijena vizija, jer organi vlasti ne dozvoljavaju nikakvu viziju, niti ciljeve“ (iskustvo svih učesnika/ca);*
- *Stranke na lokalnu svesno guše svaku građansku inicijativu koju prepoznaju da može da izazove neku političku štetu (Novi Pazar);*
- *Lokalna samouprava je oduzela ljudima sve javne prostore (Kraljevo, Pančevo), što se kreće od nemogućnosti korišćenja javnih prostora za rad (Leskovac) do zabrane rada i izbacivanja i podnošenja tužbe od strane gradonačelnika (Zaječar);*
- *Paternalistički odnos ili 'beogradizacija' guši svaku lokalnu inicijativu: 'Organizacije civilnog društva iz Beograda obilaze Novi Pazar kad se dogodi neki problem kako bi „pomogli i objasnili šta treba i kako da se radi“ (Fahrudin);*
- *Ucene od strane porodice, zajednice, režima otežavaju bilo kakvu građansku inicijativu (Novi Pazar);*
- *Demonizovanje organizacija civilnog društva (Zaječar, Leskovac, Novi Sad);*
- *Zatvorenost lokalnih medija zbog zabrane opštinske vlasti (Zaječar).*

Neki učinci:

- Kampanja za uključivanje građanstva u lokalne inicijative doprinela je kandidovanju 80 građana za izborni proces – savete mesnih zajednica (Novi Sad);
- Protesti u Leskovcu ohrabрили su građanstvo da se pobuni protiv vlasti;
- Nakon protesta građana/ki sutkinja koja je oslobodila osobu odgovornu za ubistvo dečaka, je smenjena (Beograd),
- Peticiju 'Kreni-Promeni' januara 2021. godine, zbog izbacivanja iz prostora, potpisalo je 6.000 osoba i 158 organizacija civilnog društva, iako nije promenilo stav opštinskih vlasti, pokazalo je snagu solidarnosti (Zaječar);
- Korišćenje društvenih mreža za informisanje i senzibilizovanje javnosti itd.

Za one koje ne mogu da govore – igrani film o masovnom zločinu silovanja Bošnjakinja u Višegradu, tokom rata u BiH (80 min.); rediteljka Jasmila Žbanić; film je snimljen 2013. scenario: *Kim Verko/ Kym Vercoe, Jasmila Žbanić i Zoran Solomun*; glumice: *Kim Verko, Jasna Đuričić*, glumci: *Boris Isaković, Leon Lučev, Branko Cvejić* itd.

18. septembar

Subota, 18. septembar

Kontinuitet seksualnog nasilja nad ženama – i u ratu i u miru... - centralna tema koja se sastoji od predavanja, panela, projekcija dokumentarnih filmova, dinamičkih vežbi...

Prva sesija: **Problemi u (ne)procesuiranju seksualnog nasilja u ratu pred sudom u Srbiji i zakonska regulativa ratnog zločina silovanja**

Ivana Žanić, Fond za humanitarno pravo

O suđenjima za ratne zločine pred Specijalnim sudom u Beogradu: u Srbiji postoji specijalizovano Tužilaštvo za ratne zločine od 2002. godine. Tužilaštvo isključivo ima mandat da istražuje i procesuiraju zločine koji su počinjeni na prostoru bivše Jugoslavije, BiH, Hrvatske i na Kosovu. Od početka rada imali su skromne rezultate, svega **80** predmeta, i to su uglavnom predmeti bili protiv direktnih počinilaca krivičnih dela, a ne protiv najodgovornijih, tj. ne protiv srpskih generala, vojnih i policijskih oficira. Neki postupci traju po **18** godina i veoma je mali broj bio optužnica.

- **Optužnice i suđenja za seksualno nasilje nad ženama u ratu**

Ukupan broj optužnica za silovanje i seksualno nasilje koje je počinjeno nad ženama tokom ratova je **12** predmeta. Samo se **jedan** predmet (Brčko) odnosio na silovanje, dok se drugih **11** predmeta ticalo ubistva i silovanja.

Glavni problemi u procesuiranju seksualnog nasilja pred domaćim sudom:

- takvih postupaka praktično nema;
- mali je broj istraženih zločina, a još manji broj procesuiranih zločina,
- nema optužnica za sistematska silovanja počinjenih tokom ratova.
- U nekim postupcima, koji traju i po deset godina, umrli su i optuženi i žrtve i članovi porodica kao i svedoci: 'Imajući sve to u vidu, ne očekujem da će u budućnosti biti veći broj postupaka za silovanje i seksualno nasilje u ratu' itd.

Krajnje neadekvatan odnos suda prema ženama koje su pretrpele silovanje u ratu:

- Nepostojanje psihološke i medicinske pomoći ženama žrtvama ratnog silovanja, koju jedino pružaju NVO, u ovom slučaju Fond za humanitarno pravo/FHP;
- Ponižavajući odnos odbrane i optuženih prema žrtvama – optuživanje žrtava u vidu pitanja vezanih za raniji seksualni život;
- Odsustvo dobre prakse Haškog tribunala po kojoj je dovoljan iskaz žrtve, koji nije potrebno potkrepiti nekim drugim dokazima i zabrana postavljanja pitanja o ranijem seksualnom životu žrtve itd.

O Zakonu o pravima boraca, vojnih invalida, civilnih invalida rata i članova njihovih porodica

U Srbiji je 1996. godine usvojen Zakon o statusu civilnih žrtava rata i mi iz FHP od početka smo primetili diskriminatorne odredbe:

Prvo, žene koje su preživele ratna silovanja nisu mogle da dobiju status po tom Zakonu zato što je on prepoznavao samo telesne povrede kao važeće i to u iznosu od 50%, a zna se da žene koje su preživele ratna silovanja u većini situacija nemaju telesna oštećenja, već su njihova oštećenja emotivne prirode, tako da nijedna žena nije ostvarila taj status.

Drugo, Zakon zahteva da je silovanje izvršeno nad državljaninom Srbije, na teritoriji Srbije, i od strane neprijateljske vojske.

Treće, po novom Zakonu (usvojenom 2020.) žene žrtve seksualnog nasilja nisu mogle da ostvare čak ni tu administrativnu reparaciju u vidu tog minimalnog mesečnog novčanog davanja. To je ne više od 10.000 dinara mesečno, oko 80 eura. Radi se o ženama koje toliko dugo žive u traumi, koje su siromašne, koje nemaju adekvatnu ni pravnu, ni psihološku pomoć, verovatno često trpe i nasilje u porodici, da one zaista su i dalje žrtve, jer nema nikakve systemske podrške ni države ni društva.

Na kraju je Ivana naglasila doprinos ženskog pokreta: 'Da nije bilo ženskog pokreta, ništa ne bismo čuli o ženama i njihovim povredama. Ja jako zalažem za ženske sudove, jer su oni mesto i prostor da žene slobodno ispričaju svoju priču i da to bude jedan vid satisfakcije, mesto gde žene imaju glas, pošto ga u sudu nemaju.'

Druga sesija, **O međunarodnom kontekstu zločina silovanja u ratu; seksualno nasilje tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji** (činjenice o razmerama zločina, obrasci počinjenja, ostvarivanje prava žrtava seksualnog nasilja u ratu itd.)

U ovoj sesiji su govorile **Marijana Senjak i Nela Pamuković**, a moderirala je **Ljupka Kovačević**.

U prvom delu su govorile o **O radu tokom rata:**

Marijana: (radila u terapijskom centru za podršku ženama Medica Zenica, a trenutno radi u Centru za žrtve seksualnog nasilja Ženska soba u Zagrebu)

Medica Zenica je pokrenuta 1992. od kada se bavi ženama i decom žrtvama ratnog silovanja i seksualno nasilje a nakon okončanja oružanih sukoba posvećena je podršci ženama 'mirnodopskog' silovanja i drugim oblicima nasilja u porodici i zajednici itd.

Vrste i mjesta seksualnih zločina; razlike u reakcijama žena prema traumatskom iskustvu...

- Žene iz svih krajeva BiH: seksualno zlostavljane, najčešće u logorima, organiziranim logorima, u kućnim pritvorima, u okupiranim selima...
- *silovanje sa genocidnom namjerom*: u Varešu, je u sedam kuća silovano 40 žena, tamo su držane u ropskom položaju po tri mjeseca do šest mjeseci, i najčešće je to rezultiralo trudnoćom;
- *Medika je pružala i ginekološku pomoć*, u saradnji sa lokalnom bolnicom uz komisije, koje su odobravale prekid trudnoće u tim okolnostima, pomagala ženama da se, ukoliko je to bilo moguće, napravi prekid poodmakle trudnoće. Kod nekih žena ni to nije bilo moguće;
- *od 150 žena koje su preživjele ratno silovanje*, a boravile su u skloništu Medica Zenica, u periodu 1992-1995. godine, 25 trudnoća je rezultiralo sa 12 poroda i u većini slučajeva su ta djeca davana na usvajanje;
- *djeca rođena iz ratnih silovanja su formirala vlastite organizacije*: istupila su javno, nastavljaju tu borbu koju su njihove majke imale za ostvarenje njihovih prava...
- *pomoć i podrška koje su svjedočile pred Haškim tribunalom o ratnom zločinu silovanja* (zločini u Lašvanskoj dolini - slučaj Ante Furundžija).

Marijana je objasnila način/metodologija rada – kreiranje modela u skladu sa kontekstom...

- *Autonomno kreiranje modela rada*: 'mi same biramo metode, bez formalizacije i prevelikog normiranja koje na kraju šteti,

koji postaje okvir koji vas ograničava, a ne pomaže. Mi smo ubrzano tragale za literaturom’;

- *multidisciplinarni pristup*: naš tim se sastojao od psihologinje, sociologinje, teologinje, to je nama bilo važno da uđemo u porodice;
- *izgradnja odnosa povjerenja*: na izbjegličkim punktovima smo gradile odnos, dolazile više puta, gradile odnos sigurnosti i povjerenja;
- *pružanje konkretne pomoći*: općemedicinska pomoć, ginekološka pomoć, psihološko psihijatrijska, pomoć u razvoju za djecu; formirale smo vrtić za decu naših klijentica i za žene izbjeglice;
- *dokumentacija i arhiva*: pokrenule smo Infoteku, koja je počela dokumentirati naš rad, predstaviti ga vani i dokumentirati to što se dešava i koje intervencije se pružaju itd.

Demistifikacija i demokratizacija stručnog znanja – stvaranje upotrebljivog znanja...

‘Mismo čitale, pravile sheme i educirale žene u privatnoj kući jednostavnim jezikom koje one mogu razumjeti. Nama je bilo važno demistificirati to znanje i učiniti ga upotrebljivim i dat ga drugima da im bude od pomoći. Ti modeli su rasli, mjenjali se, prilagođavali...’

Nela je govorila o iskustvu Centra za žene žrtve rata u Zagrebu (1992.):

- *Tema ratnog zločina silovanja globalno se otvorila kroz silovanje u BiH;*
 - *mi smo radile u izbjegličkim centrima* - u grupama samopomoći jer je to bio metod koji smo mi u izbjegličkim centrima, odnosno samoorganiziranim izbjegličkim centrima primjenjivale;
 - *dolazio je veliki broj feministkinja iz svijeta*, koje su svoja iskustva u radu sa ženama koje su preživjele silovanje, željele prenijeti i na područje Balkana;
 - žene iz BiH u Hrvatskoj su bile u tranzitu, u odlasku u treće zemlje; a kad je Hrvatska počela agresiju na BiH, žene su bile direktno ugrožene u izbjegličkim kampovima, policija je dolazila i neke deportirala...
- **O radu nakon rata**

Marijana Senjak

BIH: Borba za priznavanje statusa civilnih žrtava rata ženama koje su preživjele ratni zločin silovanja...

- Žene koje su preživjele ratna silovanja živjele su u totalnom siromaštvu - osnovne potrebe nisu mogle zadovoljiti, žene nisu imale sredstava da kupe odjeće ili cipele da bi mogle otići na svjedočenje u Hag;
- *vodile smo veliku kampanju za priznavanje statusa civilnih žrtava rata* - preko 50 to je podržalo preko 50 organizacija, 50.000

- potpisa podrške je skupljeno uz prikazivanje filma *Grbavica*;
- u BiH je 2006. prvi put priznat status žena koje su preživjele ratna silovanja kao civilne žrtve rata – Zakonom su dobile malu mjesečnu pomoć od nekih 250, 300 eura barem da podmire troškove za lijekove ili osnovne životne potrebe;
- protiv medijske zloupotrebe silovanja u ratu – izgradile smo platformu za rad sa medijima, da se potpišu uvjeti, pa ako krše sporazume mogu biti gonjeni. Nama je bitna povjerljivost i anonimizacija priče, da to nije senzacionalistički, da se ne može otkriti identitet...

Nela Pamuković – 2015. donesen je u Hrvatskoj Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u ratu

U uvodnom delu osvrnula se na pripreme za donošenje Zakona od 2013. kad se došlo se do procjene od 1.500 do 2.500 i to je brojka koja je napravljena na temelju istraživanja svih koji su radili sa žrtvama silovanja do tada.

Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u ratu propisuje:

- pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć, dopunsko zdravstveno osiguranje, fizikalnu rehabilitaciju, jednokratnu i mjesečnu naknadu, te uvećanu novčanu naknadu u slučajevima kada su osobe koje su preživjele seksualno nasilje bile maloljetne ili je seksualno nasilje rezultiralo trudnoćom, pobačajem ili rođenjem djeteta.
 - Jednokratna novčana naknada iznosi **100.000** kn, a uvećana **150.000** kn. Mjesečna novčana naknada iznosi **2.340,00** kn.
- Od početka primjene Zakona u novembru 2015. godine do kraja 2020. godine podneseno je **272** zahtjeva od čega je riješeno **256** zahtjeva, od čega pozitivno **173**, negativno **78** (trećina negativnih i trećina su muškarci) obustavljeno/odbačeno 6, a **16** još na rješavanju.
- Od procjenjenih žrtava, 12% se javilo da zatraži status.
 - Pretpostavke su da je možda 10% muškaraca žrtve silovanja itd.

Nela je u nastavku govorila o preprekama sa kojima se suočavaju žene koje su preživjele silovanje u ratu:

- prošlo više od 20 godina, puno je žena bolesno, u lošem ekonomskom stanju, puno žena isto tako ne mogu doći do statusa; i one koje su se usudile reći i izgovoriti to nakon toliko godina, bivaju odbijene;
- muškarci, koji su bili u logoru, ako su tučeni po genitalijama, to se svrstava u seksualno nasilje, a znamo da su tučeni po cijelom tijelu i mučeni, ali to se ne priznaje;
- žene koje su odbijene, zastupamo pred Evropskim sudom za ljudska prava, ali to traje;
- najveći broj odbijenih žene su srpske nacionalnosti;

- *zloupotreba žena koje su preživjele silovanje u ratu* od strane nacionalističkih organizacija i udruga (Sunčica i veteranske udruge) itd.

- **O važnosti kontinuiteta rada tokom i nakon ratova**

Ženske organizacije su imale ključnu ulogu u pružanje podrške, dok je država silovanje u ratu koristila isključivo u dnevno političke svrhe' (Nela);

'Mi smo stvarale sigurne ženske prostore, stvarale smo metod rada sa ženama koje su preživjele ratna silovanja' (Marijana).

Treća sesija „**Kraj nekažnjivosti: seksualno nasilje pred Tribunalom**“ – dokumentarni film u kojem su prikazana svedočenja žrtava seksualnog nasilja u ratu u BiH; film u produkciji MKSJ (Haški tribunal (2011.); traje 40 minuta.

Četvrta sesija '**Mitovi i činjenice o seksualnom nasilju**' – dinamička vežba

Peta sesija '**O kontinuitetu nekažnjivosti – silovanja u ratu i silovanja u miru**'

Govorile: Ljupka Kovačević i Staša Zajović, ŽUC, Beograd

Ljupka Kovačević:

U Crnoj Gori silovanja u ratu su prekrivena velom ćutanja: to niko ne propituje, čak ni NVO. Jedino znam da je podignuta optužnica u BiH protiv *Ranka Radulovića*, pripadnika Vojske Republike Srpske. On je učestvovao u napadima, silovanjima, uzimanju talaca 1992. u Foči. Avgusta 2019. godine ispitala ga je tužiteljka L.V. zbog dva slučaja silovanja, on je to negirao i slučaj je proglašen **tajnim!**

U Crnoj Gori je uopšte priča o zločinima devedesetih potpuno marginalizovana i pominje se samo u izvještajima EU. Ova tema, sem NVO, skoro nikog ne zanima.

Kontinuum nasilja: porodično nasilje – trafiking – silovanja u miru – novi vidovi nasilja

Od 2000. godine do sada seksualna zloupotreba ima drugačiji cilj: oružje muškaraca više nije u službi nacije (porobljavanje i ponižavanje), već je rodno nasilje demonstracija moći i mržnje prema ženama.

Povezanost između učešće muškaraca u ratu i povećanog nasilja u porodici

Istraživanje Sigurne ženske kuće obavljeno u periodu 1999.-2004. na uzorku od 1500 žena pokazalo je da je nasilje intenzivirano nakon povratka sa ratišta: 27% žrtava izjavilo da je nasilnik učestvovao u ratu i da posjeduje oružje.

Iz razgovora sa aktivistkinjama SOS telefona Nikšić i Centra za ženska prava, saznala sam da žene uglavnom ne dovode u vezu povećanje nasilja sa boravkom muškaraca na ratištu, dok je ranije bilo više slučajeva da žene govore o povećanju nasilja.

Seks trafiking u Crnoj Gori – slučaj S.Č.

Tema je otvorena 12. decembra 2002. slučajem Moldavke S.Č.; u januaru 2003. S.Č. je ušla u Sigurnu žensku kuću, o čemu je saznala javnost. Uhapšeno je četvorica muškaraca: Irfan Kurpejović, Ekrem Jasović, Bajram Orahovac i Zoran Piperović, a Andrija Jovičević, zamjenik državnog tužioca je smijenjen. Tužilac je bio Bobo Vukčević, istražni sudija Ana Vuković, šef specijalnog tima Milan Paunović. Međutim, proces nikada nije započet pred sudom. Smatra se da su u ovo krivično djelo bili uključeni političari na odgovornim funkcijama, pa i sam državni vrh. OEBS je intervenisao.

Krajem januara 2003. godine S.Č. je napustila Crnu Goru. 2011. godine počelo je suđenje S.Č. zbog 'lažnog svjedočenja'. 2013. godine je oslobođena, 2014. uslovno oslobođena zbog lažnog svjedočenja.

Krivični zakon Crne Gore (2020.) – kazne za silovanje: maksimalna kazna zatvora je 15 godina, ali je prosječna kazna za silovanje četiri godine i tri mjeseca.

U poslednjih 5 godina, prijavljeno je 'samo' 18 slučaja silovanja, tako se može zaključiti:

1. Društvene norme i stavovi doprinose rodnoj nejednakosti i nasilju nad ženama
2. Nasilje nad ženama ne prijavljuje se dovoljno i postoji nepovjerenje u institucije
3. Postoji dobar pravni okvir, ali on mora da se nadogradi i u potpunosti implementira
4. Postoje praznine u pružanju kvalitetnih usluga podrške i kapaciteta ženskih skloništa i drugih usluga podrške, posebno za ugrožene grupe kao što su etničke manjine i žene s invaliditetom.

Novi vid nasilja: poslednjih godina zapažaju se sledeće tendencije: nasilnici su mladi, uglavnom bogati ljudi, koji se ponašaju prema ženama kao prema robinjama – očekuju da one ispunjavaju sve njihove hirove i apsolutno žele da upravljaju njihovim vremenom i životima.

Stasa Zajović

"Rat se uvijek vraća kući" ili o kontinuitetu seksualnog nasilja u ratu i u miru...rezime

Seksualno nasilje u ratovima uglavnom je tretirano kao uzgredna pojava ili 'kolateralna šteta'. Nevidljivost i nekažnjivost seksualnih zločina dominira u mirovnim sporazumima - pravda za žrtve seksualnog nasilja (uglavnom kroz sankcije i krivična gonjenja) nije bila uključena u mirovne sporazume.

Rezolucija 1325 (Žene, mir, bezbednost, 2000.) nije donela pomak u pogledu učešća žena u mirovnim procesima i sporazumima. Ni naredne UN rezolucije o seksualnom nasilju u ratu nisu uticale na smanjenje seksualnih zločina u ratnim područjima. 'Plavi šlemovi' (tzv. humanitarne vojske UN u zaraćenim područjima)

uživali su imunitet i nekažnjivo su vršili seksualne zločine; zahvaljujući pritisku feminističkih mreža ukinut je imunitet 'plavim šlemovima' (2016.), ali to nije donelo pravdu za žrtve seksualnih zločina (BiH itd.).

Nekažnjivost za seksualne zločine u ratu nastavljena je u Srbiji i u tzv. mirnodopskom periodu: Zakon o civilnim žrtvama rata ne prepoznaje niti priznaje žrtve ratnog zločina silovanja; uzaludni su napori organizacija civilnog društva da se izmeni navedeni zakon. Pred Specijalnim sudom za ratne zločine u Srbiji predmeti vezani za ratni zločin silovanja uglavnom su procesuirani usput! Država Srbija koristi Rezoluciju 1325 za kreiranje lažnog imidža 'lidera u regionu' u primeni R1325. ne priznaje ratni zločin silovanja. Ratnici srpskog imena nekažnjeno su silovali po Vukovaru, po celoj BiH, Kosovu, a istovremeno to isto činili nekažnjeno i u Beogradu i celoj Srbiji. Rat se vraća kući - i tokom rata i u miru beleži se rast, normalizacija i brutalizacija nasilja nad ženama u privatnoj i javnoj sferi, a naročito nasilje od strane učesnika u ratu koji pate od PTSP.

Praksa nekažnjivosti za nasilje i zločine u ratu perpetuira se kroz nekažnjivost u sferi nasilja u porodici, nepriznavanje žrtava zločina silovanja i u ratu i u miru.

Seksualni zločini u tzv. mirnodopskom periodu u Srbiji nedvosmisleno ukazuju na povezanost ratnog i postratnog seksualnog nasilja nad ženama – bivši ratnici, obožavatelji ratnih zločinaca (slučajevi Mika Aleksić i D.M. Palma) a sadašnji seksualni zlostavljači – podvođači u sadejstvu sa režimom ili uz saučesništvo režima koriste siromaštvo žena za sve vidove seksualne eksploatacije. Seksualno nasilje protiv žena, naročito ako poprima dimenzije masovnog zločina, kao što se dešava u Srbiji, treba da bude priznato kao zločin protiv čovečnosti i sankcionisano kao rodno zasnovan zločin.

(Integralni rad možete naći na sajtu ŽUC-a)

Šesta sesija '(Zlo)upotreba žrtava seksualnog nasilja u političke svrhe –

od strane države, političkih partija, medija (o slučajevima Milena Radulović, Danijela Štajnfeld, Jagodina, Petnica)

Sesiju su moderirale Mina Damnjanović i Nastasja Radović.

Na pitanje da li navedeni slučajevi seksualnog nasilja mogu da doprinesu promeni zakonske regulative u Srbiji, Tanja Ignjatović, Autonomni ženski centar je naglasila da su i pre toga 'feministkinje su dosta učinile u pogledu revizije zakonske definicije silovanja i na četiri mesta su bila značajna proširenja: proširenje oblika; ukinuto je izuzeće bračnog odnosa, jer do 2009. godine u Srbiji nije bilo moguće da vas muž siluje; krivična dela silovanja se vode po službenoj dužnosti i

u skladu sa Konvencijom o sprečavanju nasilja nad ženama (Savet Evrope) krivično delo silovanja je definisano - kao delo bez pristanka itd. Međutim, u praksi se to ne poštuje prvenstveno zbog neodgovornog ponašanja tužilašta.

Milena Vasić, *Jukom* je naglasila da su u navedenim slučajevima počinioци/сексуални насилници политички актери, uglavnom bliski režimu i drugo, ti slučajevi su izašli u javnost 'jer žene žrtve su mlade glumice, koje pripadaju jednom privilegovanom krugu žena koje su imale i pravnu i psihološku podršku, i koje uprkos tome što spadaju u jednu privilegovanu manjinu, trpe i dalje torturu medija zbog toga što su žrtve.' Vasićeva je upozorila na poguban uticaj izvršne vlasti na pravosudni sistem 'kao živimo u nekoj pravnoj državi, čekamo da odluči predsednik države da li je bilo silovanja ili ne?!' Pozitivni učinci činjenica da su žene progovorile o seksualnom nasilju su 'Ono gde ja vidim optimizam jeste da promena dolazi. Mi možemo da se grozimo presudi Jutki (gradonačelnik Brusa osuđen za seksualno uznemiravanje nad Marijom Lukić) od tri meseca zatvora, ali on je jedini funkcioner koji je osuđen za seksualno nasilje. Granica je pomerenana. Žrtve dobijaju poruku. Žene se sve više javljaju. Javljaju se i manje privilegovane žene da pitaju koja su njihova prava. Najvažnije je poruka koja se šalje učiniocima da žrtve više ne čute.'

Marinika Tepić, funkcionerka opozicione Partije pravde i slobode, obelodanila je 'slučaj Palma' a Vasićeva smatra da su počinjene ozbiljne greške: 'Problem je to što je Marinika to uradila na svoju ruku. Priču su izneli u javnost da bi tužilaštvo reagovalo i da bi osudili Palmu. Oni su znali da se to neće desiti i to su uradili svesno, a možda potencijalno upropastili šansu nekoj žrtvi da izađe u javnost i svedoči. Žrtve su u ovom slučaju zloupotrebene, jer vi ne vidite da je tu ikome stalo do žrtve.'

Hristina Piskulidis, *Astra* je navela da je 'slučaj Palma' (gradonačelnik Jagodine optužen aprila 2021. za podvođenje žena i devojčica, pedofiliju, trgovinu ženama) 'monstruozan' da je u krivična dela upleten ogroman veliki broj ljudi i da bi 'optužnicom trebalo da budu obuhvaćeni i saučesnici u krivičnom delu trgovine ljudima i seksualnog nasilja'. Bez obzira na kontinuirani pritisak javnosti, pre svega feminističkih organizacija 'slučaj Palma' nije dobio sudski epilog, nije podignuta optužnica protiv Palme, jer počinioци uživaju podršku i zaštitu režima i režimskih tabloida, ali i Srpske pravoslavne crkve.

Snežana Jakovljević, *Peščanik*, *Kruševac* ukazala je da je nekažnjivost seksualnog nasilja i na nivou države, ali i društva, dovodi do 'normalizacije nasilja i seksualnog nasilja. Mediji, a posebno tabloidi senzacionalističkim pisanjem normalizuju nasilje' i obeshrabruju žene da prijavljuju nasilje.

19. septembar

Nedelja, 19. septembar

'Pamtimo antiratni otpor – Vera Vebel Tatić i Centar za antiratnu akciju Ada', predstavljena je publikacija u izdanju **Žena u crnom, 2021.** (štampa: Most Art Jugoslavija, Zemun).

Evaluacija: Ljupka: Šta ste saznale/naučile?

- **Nove informacije, saznanja o seksualnim zločinima, u ratu i u miru, o društvenoj stigmatizaciji žrtava seksualnog nasilja** – saglasnost svih učesnica/ka;
- **Feministički rad sa ženama koje su preživele silovanje u ratu – divljenje prema konkretnoj podršci ženama, razvijanje novih modela rada** (iskustvo Medica Zenica tokom rata i Marijanino iskustvo);
- **(Ne)procesuiranju seksualnih zločina, opstrukcije u pravosudnom sistemu, neodgovornost države Srbije** ('Potvrdila samo ono što sam znala - zločinačka politika ove države' (*Snežana*);
- **Izgradnja pokreta kroz zajedničko učenje, promišljanje, solidarnost, poverenje** ('Naučila sam jako mnogo o građenju pokreta' Marieke; 'Naučila sam koliko je važno da radimo zajedno i učimo jedna od druge' (*Mirjana*);
- **Nova saznanja o situaciji u Srbiji, o antiratnom otporu u Vojvodini** ('Naučila sam o pravom stanju u Srbiji, a uz to koliko je važno stvaranje sigurnog prostora u kojima se mogu otvarati najstrašnije teme (*Esad, Ursula, Ramiz...*) itd.

OBRAZOVNI PROGRAMI

Pored već navedenih, u ovom izveštajnom periodu realizovani su, u okviru Mreže, i sledeći obrazovni programi (seminari o seksualnom nasilju u ratu, ženski mirovni aktivizam, feministički diskusioni kružoci):

Feministički pristup problemu seksualnog nasilja u ratu u bivšoj Jugoslaviji: za kulturu sećanja i odgovornosti – seminari koji je ŽUC organizovao zajedno sa Autonomnim ženskim centrom i Inicijativom mladih za ljudska prava.

Prvi seminar je održan na Jastrepcu (Kruševac) od 26. do 28. novembra, učestvovala su **23** žene iz sledećih gradova: Beograd, Kruševac, Aleksandrovac, Brus, Trstenik, Čičevac, Varvarin.

Drugi seminar je održan u Radmilovcu (Beograd) od 04.-06. decembra 2021. godine; **23** učesnice iz sledećih mesta: Beograd, Leskovac, Vlasotince, Kraljevo, Prijepolje, Pljevlja (Crna Gora), i desetak sela iz opštine Zvornik (BiH).

Treći seminar održan je u *Novom Sadu*, 11. decembar – jednodnevni seminar u 'skraćenom obimu' održan je u saradnji sa Ženskim studijama i istraživanjem i Iz kruga Vojvodina. Susretu je prisustvovalo **15** osoba iz Novog Sada, Subotice i Beograda.

Prvog dana seminara održana su dva predavanja:

- *Tranziciona pravda – feministički pristup: Staša Zajović, Žene u crnom*

- *Problemi u (ne)procesuiranju seksualnog nasilja u ratu pred sudovima u Srbiji: Ivana Žanić, Fond za humanitarno pravo*
- Projekcija dokumentarnog filma „Kraj nekažnjivosti“ o procesuiranju seksualnog nasilja u ratu pred Haškim tribunalom.

Drugog dana seminara održana su dva predavanja:

- *O seksualnom nasilju kao vidu muškog nasilja nad ženama i stvaranju društva-koje-se-brine: Sanja Pavlović, Autonomni ženski centar*
- *Od „nagrade vojnicima“ do „zločina protiv čovečnosti“ - kako je feministički pokret promenio značenje i međunarodnu regulativu silovanja u ratu: Mina Damnjanović, feministička inicijativa 'Verujem ti'*
- *Seksualno nasilje tokom ratova u Jugoslaviji – činjenice o rasprostranjenosti problema, obrasci počinjenja i ostvarivanje prava preživjelih – power point prezentacija*
- *Pravno priznanje preživjelih seksualno nasilje i borba protiv stigme – slučaj Kosovo – power point prezentacija*
- *Projekcija igranog filma 'Povratak' (21 min.) o ratnom zločinu silovanja na Kosovu*
- *Projekcija dokumentarnog filma Ženski sud – feministički pristup pravdi, u režiji Filipa Markovinovića o Ženskom sudu, održanom u Sarajevu, u maju 2015. godine.*

Trećeg dana seminara održana je evaluacija.

Navešćemo samo neke od saznanja i utisaka

Seminar na Jastrepcu:

U Srbiji ratni zločin silovanja u ratu nije prepoznat ni priznat, a počinioci tih zločina – muškarci koji su bili u ratu na Kosovu, žive među nama, neki sa duboko potisnutim traumama, neki nekažnjeno nastavljaju da vrše nasilje nad ženama (U Srbiji se nismo time bavili, iako ovde žive žene sa takvim iskustvom, a ti muškarci su među nama...!).

Stigmatizacija žena koje su preživele ratni zločin silovanja – osećaj krivice, odbacivanja od porodice i zajednice, bez obzira na etničku pripadnost

(‘Najčešće žene koje su preživele ratni zločin silovanja imaju osećaj stida i krivice, i osuđene od strane porodice i sredine’).

O načinima suočavanja sa ratnim zločinom silovanja, žene su navele: učiniti vidljivim zločin, stvarati prostor za svedočenje i podršku; prikazivati filmove o ratnom zločinu silovanja itd.)

Sve učesnice su navele da su stekle nova saznanja o silovanju u ratu, o položaju žrtava seksualnih zločina, kao ‘svest o odgovornosti za zločine ‘počinjene u moje ime’; posledice nekažnjivosti zločina – rat protiv žena, povratak na vlast onih koji su činili zločine...’ itd.

Seminar u Radmilovcu

– struktura učesnica je bila znatno drugačija nego na Jastrepcu jer su učestvovalе žene iz zajednice žrtava istočne Bosne (direktne žrtve ratnih stradanja, koje su pretrpele masovno ubijanje muških srodnika, etničko čišćenje, izbeglištvo...) i žene iz Srbije, iz zajednice počinitelaca, a koje su bile u drugačijoj poziciji (psihološke traume, osećaj odgovornosti itd.).

Zbog toga je dobar deo razgovora bio posvećen tranzicionoj pravdi, preprekama u zadovoljavanju pravde i učesnice su to objašnjavale na sledeći način:

Nepriznavanje žrtava ‘druge’ strane; hijerarhija među žrtvama – na etničkoj, rodnoj osnovi...’(‘Sve žrtve treba da imaju istu vrijednost. Svi volimo kada se sudi drugima za zločin koji se desio nad nama. Pravda bi bila da budu svi na isti način osuđeni, da ne gledamo ko je to počinio, nego da svi dođu pred sud i odgovaraju za svoja djela’ (Suvada).

Manipulacija žrtvama sopstvene nacije...’(Države igraju sa vlastitim žrtvama. Žrtve su lutke u rukama država’ (Snežana).

Nekažnjivost čak i amnestija zločina u ime geostrateških interesa – slučaj Crne Gore: (‘Crna Gora se nikada nije pogledala u ogledalo i nikada se nije suočila sa svojom ratnom zločinačkom prošlošću. Ako je mnogo ili malo 20.000 ljudi otišlo iz Srbije da pobiju ljude u Srebrenici, Crna Gora im je natočila gorivo, tako da nije ništa manja ni krivica ni

odgovornost. Crna Gora se apsolutno ponašala kao da se to ne tiče, ona se bavila sobom. Imali smo 30 godina jedan režim koji je nastao na tom talasu' (*Sabina*) itd.

Nakon predavanja o procesima tranzicione pravde (obuhvataju i krivične i nekrivične sankcije), a najpoznatiji među njima denacifikacija, podstakla je učesnice da predlože nekrivične sankcije u našoj regiji:

- *Izmena obrazovnog sistema* – programa u vezi sa 90-im jer je 'bitno ko vaspitava decu, jer ona u školi mogu da slušaju jedno, a kući drugo';
- *Organizovanje poseta mestima zločina počinjenim u naše ime:* od strane škola na državnom nivou, uz objašnjenja đacima o onome šta se dešavalo; važno je da npr. u Vukovar idu đaci iz Srbije a ne 'samo đaci iz Hrvatske';
- *Da se prikazuju filmovi (o 90-im)* po školama, da mladi sami razmišljaju o tome kako da preuzmu odgovornost;
- *Da se prikazuju dokumentarni filmovi o činjenicama na javnom servisu RTS-u;*
- *Umrežavanje majki poginulih vojnika:* 'Zašto je sin majke iz Beograda poginuo u Sarajevu? On nije branio svoju kuću. Ko ga je tamo poslao?' (Suvada) itd.

Izneti su sledeći predlozi u vezi sa krivičnim sankcijama: *informacije o suđenjima na međunarodnom i nacionalnom nivou; praćenje suđenja za ratne zločine, Informacije o presudama na međunarodnim sudovima u vezi sa genocidom u Srebrenici.*

Priznavanje genocida je važno sa političkog, moralnog, emotivnog stanovišta: 'Da je država priznala genocid, lakše bi došlo do pomirenja i neponavljanja' (učesnice iz Srbije).

Reparacije (materijalne i simboličke – javna izvinjenja, javne komemoracije, podizanje spomenika...) su važan mehanizam i stub tranzicione pravde i to mnogo više kao uvažavanje dostojanstva žrtava, priznavanja zločina a mnogo manje kao materijalna dobit: 'Žrtve iz BiH bi trebalo da primaju reparacije od Srbije', žena iz Srbije).

Tokom razgovora u vezi sa **institucionalnim reformama**, učesnice su se najviše opredelile za **lustraciju** (zabranu obavljanja javnih funkcija u ograničenom periodu osobama koje su u prošlosti učestvovali u kršenju ljudskih prava) i to podrazumeva: *zabranu političkih partija koje su učestvovala u ratnohušakačkoj politici 90-ih-; 2000. godine je trebalo da funkcionerima bivšeg režima bude zabranjeno da se bave politikom; odgovornost intelektualne elite, odgovornost SANU, SPC, medija...*

Učesnice iz Srbije i Crne Gore smatraju je na delu 'potpuna opstrukcija tranzicione pravde i suočavanja s prošlošću tamo gde su se vratili na vlast predstavnici bivšeg zločinačkog režima i gde dominira kultura nekažnjivosti i glorifikacije ratnih zločinaca'.

Nestali – dileme i pitanja: žene iz Istočne Bosne uvek tragaju za posmrtnim ostacima svojih najbližih, dosta se razgovaralo o ovom problemu, koji odražava i različite pozicije žena tokom rata...

Priznanje o zločinima u zamenu za smanjivanje zatvorskih kazni ne sme da umanja krivičnu odgovornost a nikako ne sme da podrazumeva amnestiju – smatraju aktivistkinje iz Srbije, dok aktivistkinje iz Bosne smatraju da priznanje o masovnim grobnicama može biti 'nagrađeno' oslobađanjem, ali može podstaći i druge da (pro)govore o masovnim grobnicama.

'Za mene bi mnogo više značilo da pronađem kosti svog oca, brata, muža nego da on (počinilac) ode u zatvor' (žene iz Bosne). Iskustvo im je pokazalo da su 'Osobe (srpske nacionalnosti) koje su pokazivale spremnost da odaju podatke o masovnim grobnicama suočene su odmazdom u sopstvenoj zajednici i zato je neophodno da se pronađu mehanizmi zaštite tih osoba, što je otežano iskustvom neadekvatne zaštite 'zaštićenih svedoka' od strane države...'

(Brojke svedoče o drami sa kojom se suočavaju porodice nestalih: Još uvek se traga za 9969 nestalih: najviše u BiH – 6371; Hrvatskoj – 1968; Kosovo – 1630. U 2020. godini samo 46 osobe su nađene i identifikovane, dok su u 2021. do danas samo 43 osobe identifikovane, avgust 2021.).

Žene daleko više spremne da podrže restorativnu/obnoviteljsku/isceliteljsku od retributivne/krivične pravde: pravo na istinu, preuzimanje odgovornosti, uvažavanje žrtava itd.

U vezi sa silovanjem u ratu, učesnice su saglasne da 'žene koje su preživele ratni zločin silovanja, suočavaju se sa odbacivanjem, pa i osudom najbližeg okruženja i zbog toga najčešće ne svedoče o zločinu.'

'Žene koje su preživjele silovanje u ratu uglavnom o tome ne govore, odričući se i materijalne reparacije, iako većina živi u oskudici' naglasile su žene iz Bosne itd.

Tokom evaluacije, najveći deo učesnica su naglasile važnost sticanja znanja u atmosferi prisnosti, saosećanja, pripadnosti, druženje, nova poznanstva...

Ženski mirovni aktivizam, Đulići, Bosna i Hercegovina

Obrazovni program koji udruženje građanki „Anima“ iz Đulića i Žene u crnom, Beograd organizuju od početka 2016. godine. Susreti u okviru Ženskog mirovnog aktivizma jačaju povjerenje, uzajamnu podršku i solidarnost, šire prostore ženske autonomije i samopouzdanja.

I ovaj susret je nastavak dugogodišnje saradnje, prijateljstva, uzajamne podrške i zajedničkog rada "Anime" i ŽUC-a.

U ovom izveštajnom periodu organizovani su sledeći susreti:
“Budimo maštovite zajedno” – dva ciklusa (27. i 28. septembar) i
24. i 25. oktobar).

Prvi deo – obrazovne aktivnosti “Od tradicionalnog ženskog ručnog rada do ženske borbe za mir i pravdu” – kratka predavanja, uz projekcije filmova o ženskim iskustvima i praksama borbe protiv nepravdi (Arpiljeras iz Čilea, Gvatemala – žene neguju pamćenje kroz umjetnost - istorija izrade pačvorka u borbu protiv diktature; *Kuvarice* – dokumentarni film o dekonstrukciji/preokretanju patrijarhalne tradicije i kulturnog nasleđa na Balkanu – pretvaranje ručnog veza žena u borbu za ženska ljudska prava;

‘*Sjećam se...*’ o aktivističko-umjetničkom radu ŽUC-a u izbjegličkim kampovima u Srbiji tokom 90-ih, uz projekciju dokumentarnog filma ‘Povratak’. Žene su bile impresionirane su političko-umetničkom borbom žena u Latinskoj Americi, o čemu nikad nisu pre čule, kao i sa umjetničko-aktivističkom radom ŽUC- u izbjegličkim kampovima u Srbiji tokom 90-ih.

Drugi deo – Zajednička izrada pačvorka – žene vezu/pletu mrežu mira i solidarnosti

Žene iz Anime, zajedno sa Goranom Lazinom i Violetom Đikanović (ŽUC-a) putem kombinovanih tehnika (vez, pletenje, crtanje...) dovršile su izradu odabrane poruke ‘Žene zajedno grade mir’ itd. Pačvork Žene zajedno grade mir bio je ‘izložen’ na Trgu Republike tokom akcije posvećene Međunarodnom danu borbe protiv femincida – 6. decembar 2021.

Susreti su pokazali značaj umetničkog angažmana za žene.

Ženski mirovni susret, Leskovac, 21. oktobar

Ženski mirovni susret organizovala je: NENA – grupa za mir i prava žena i Žene u crnom, Beograd, a povodom desete godišnjice od smrti **Nevene Kostić – Nene** (01.08.1968-21.10.2011.), građanske aktivistkinje od kraja devedesetih godina, pacifistkinje, feministkinje i borkinje za ljudska prava žena.

Ostavila je trag u nama – u uvodnom delu govorile su o Neveni Neni Kostić: *Milka Rosić, Leskovac, Jelena Cakić, Leskovac/Niš i Staša Zajović, Beograd.*

Podsetile smo na Neninu aktivističku biografiju: **Nevena Nena Kostić** rođena je 1.8.1968. u Leskovcu. Aktivizmom je počela da se bavi jula 1999. godine tokom građanskog otpora u Leskovcu protiv režima S. Miloševića. Od tog trenutka pa sve do smrti (21. 10. 2011.) Nena je učestvovala u aktivnostima brojnih lokalnih inicijativa: Narodni parlament, Ženski centar; aktivistkinja Mreže Žena u crnom od 1999.; osnivačica i koordinatorka ženske mirovne grupe „Žene za mir“ (2004.) u Leskovcu; Nena je takođe bila jedna od koordinatorki aktivnosti Ženskog suda. U znak poštovanja prema Neveni Kostić i kontinuiteta zajedničkih feminističkih mirovnih vrednosti i principa osnovano je udruženje koje nosi ime po Neveni Neni Kostić „NENA – grupa za mir i prava žena“.

U nastavku su prikazani dokumentarni filmovi Grupe za videoaktivizam Žena u crnom:

Omaž Neveni Neni Kostić (11 min.) i *Ostavila je trag u nama – Nevena Nena Kostić* (37 min.) – filmovi su posvećeni Neninom aktivističkom angažmanu i prikazao je akcije u kojima je Nena učestvovala, njene javne stavove, strast, solidarnost i znanje.

U drugom delu susreta promovisana je knjiga „*Pamtimo antiratni otpor - Vera Veibel Tatić i Centar za antiratnu akciju Ada*“. U razgovoru „*Rat se nastavio drugim sredstvima. A gde je danas antiratni otpor?*“ učestvovala/i su: *Svetlana Šarić*, Vlasotinca (SOS telefon za žene i decu i Mreža Žena u crnom); *Jelena Cakić*, advokatica, Leskovac/Niš; *Violeta Đikanović* i *Ljiljana Radovanović*, ŽUC, Beograd; *Bratislav Bata Stamenković*, Leskovac, građanski aktivista, *Vladimir Joić* i *Milka Rosić*, NENA – grupa za mir i prava žena, Leskovac.

Na Ženskom mirovnom susretu učestvovalo je dvadesetak (**20**) osoba iz: Leskovca, Niša, Vlasotinca, Beograda.

U ovom periodu održani su i sledeći događaji (diskusioni kružoci, predavanja, promocije knjiga...):

1. oktobar

Beograd, 1. oktobar – kružok o 'Državotvornim mitovima kod Srba' na kojem je učestvovalo **12** osoba iz Beograda, Niša i Novog Pazara.

Kotor/Crna Gora, 23. i 24. oktobar – **Kuda ide Crna Gora?** - diskusioni kružok aktivistkinja i aktivista iz Crne Gore i Srbije održan je u Kući slobodne misli, Kavač, kod Kotora, a u organizaciji 'Anima' Kotor, Akademске inicijative Forum 10, Novi Pazar i ŽUC, Beograd. Ovo je treći po redu (od oktobra 2020.) susret organizacija civilnog društva, medija, političke scene, nezavisnih intelektualaca iz Crne Gore i Srbije (iz Kotora, Herceg Novog, Pljevalja, Podgorice, Budve, Bajine Bašte, Beograda, Novog Pazara).

Beograd, 4. decembar 'Srbija i ratni zločinci' – debata u organizaciji Građanskog demokratskog foruma/GDF, Helsinški odbor za ljudska prava, Žena u crnom i Saveza antifašista Srbije u kojoj su učestvovali aktivisti/kinje navedenih organizacija: Zoran Vuletić, Sonja Biserko, Aleksandar Kraus i Staša Zajović. Na debati, održanoj u prostorijama GDF prisustvovalo je dvadesetak (20) osoba.

Vrnjačka banja, 30. oktobar – 'O civilnom društvu i ženskim mirovnim mrežama', interaktivno predavanja održala *Staša Zajović*, a u okviru projekta udruženja 'Peščanik' iz Kruševca 'Žene, mir, bezbednost – ka dobrosusedskim odnosima između Srbije i Kosova/Women, Peace and Security – towards good neighborly relations between Serbia and Kosovo). Bilo je prisutno trideset učesnica iz Srbije i Kosova.

9. decembar, Novi Pazar 'Peča' – promocija knjige autora Fahrudina Kladničanina u izdanju Akademске inicijative Forum 10 iz Novog Pazara. *Peča* predstavlja seriju intervjua sa ženama iz Sandžaka, koje su bile svedokinje donošenja Zakona o zabrani nošenja zara i feredže, koji je donet 1951. godine. Autor je tokom 15 godina (od 2005.) razgovarao sa 40 žena, a u knjigu su ušli razgovori sa njih 20. Na promociji su govorili: prof dr *Lino Veljak*, *Enes Nikšić*, pisac, prof. dr *Redžep Škrijelj*, *Staša Zajović*, Žene u crnom i *Rizah Gruda*, profesor. Promocija je održana u Gradskoj biblioteci 'Dositej Obradović', prisustvovalo je preko 100 osoba.

Novi Pazar, 10. decembar – interaktivna radionica u Gimnaziji povodom 10-decembra Međunarodnog dana ljudskih prava; učestvovali: Radojica Bunčić, aktivista, *Staša Zajović*, ŽUC, Beograd, Teo Taraniš, Akademska inicijativa Forum 10, Novi Pazar; razgovor je vođen u odelenju od tridesetak učenika/ca.

16. decembar – Sastanak o građanskom aktivizmu i slobodi okupljanja u organizaciji Komiteta pravnik za ljudska prava/Jukom i Beogradskog centra za bezbednosnu politiku. Sastanak je održan u Evnoy Conference centru; na sastanku se diskutovalo o problemima sa kojima se suočavaju branitelji/ke ljudskih prava u Srbiji sa fokusom na zloupotrebe od strane institucija i njihovih predstavnika što dovodi do svakodnevnog kršenja prava na slobodu okupljanja i stvaranja društvene atmosfere u kojoj je građanski aktivizam postao oblik nepoželjnog i opasnog ponašanja. Učestvovali su aktivisti/kinje iz Beograda, Vojvodine, zapadne Srbije; u ime ŽUC-a učestvovala je *Staša Z.*

Beograd, 24. decembar "Pozdrav sa crne liste" – debata o represiji nad organizacijama civilnog društva, a u organizaciji kulturnog centra Krokodil. U ime ŽUC-a učestvovalo je *Miloš Urošević*.

SOLIDARNOST JE NAŠA SNAGA

Akcije solidarnosti – sa pripadnicama/ima ugroženih i obespravljenih manjinskih zajednica (socijalno-klasnih, etničko-rasnih, seksualnih), građanima/nkama čija su ljudska prava (radna, obrazovna, kulturna), ugrožena.

I Solidarnost sa ratnim izbeglicama u Srbiji: Žene u crnom su započele 2013. kada su organizovane solidarne akcije protiv rasističkih napada koji su kulminirali krajem 2013 godine i od tada pa do sada Žene u crnom organizuju mnoštvo aktivnosti, o čemu možete naći informacije na sajtu Žena u crnom. Aktivnosti solidarnosti su međusobno isprepletene, istovremeno uključuju više dimenzija – mirovnu, humanitarnu, umetničko-aktivističku, informativnu...

Direktna pomoć i podrška na terenu:

Pljevlja, Crna Gora (na granici između Crne Gore i Bosne i Hercegovine): 25. oktobra aktivisti/kinje ŽUC-a (*Fahrudin, Lino, Stefan, Nastasja, Tanja, Staša*) posetile su otvoreni centar Bona Fide i pružile humanitarnu pomoć i podršku izbeglicama. Bona Fide organizuje pomoć i podršku izbeglicama od 2017. i do sada je više hiljada izbeglica i migranata sa Bliskog istoka prošlo kroz ovaj centar, u kojem mu pružaju humanitarnu pomoć i solidarnu podršku.

II Solidarnost sa aktivistkinjama tokom pandemije korona virusa

Od početka pandemije kovid-19 uspostavile smo razne vidove uzajamne podrške i solidarnosti u okviru Mreže ŽUC-a, o čemu je bilo reči u prethodnim izveštajima.

U ovom izveštajnom periodu nastavljena je praksa **solidarne podrška aktivistkinjama Mreže ŽUC-a** – podela humanitarne pomoći socijalno najugroženijim aktivistkinjama (skromnog obima, u skladu sa mogućnostima).

Solidarne posete aktivistkinjama Mreže – pored navedenih kontakata sa aktivistkinjama Mreže, u ovom periodu posetile smo aktiviste/kinje u sledećim mestima: Leskovac (*21. oktobar*), Ada i Novi Bečej (*27. decembar*) i Pančevo (*29. decembar*).

III Solidarna pomoć vijetnamskim radnicima u Zrenjaninu/Vojvodina – novembra 2021. obelodanjena je situacija stotina radnika iz Vijetnama zaposlenih na izgradnji kineske fabrike guma *Linglong* u Zrenjaninu, koji su više meseci proveli živeći u logorskim uslovima – bez tople vode, slobode kretanja i plate. Sredinom novembra javnost je saznala o štrajku radnika u Linglongu. Uz pomoć novinara i aktivista/kinja iz Zrenjanina jedan od radnika, koji je otpušten zbog alarmiranja javnosti, izbaavljen je iz logorskog smeštaja. Zahvaljujući pritisku javnosti, radnici su kasnije razmešteni na više lokacija, ali i dalje u krajnje lošim uslovima. NVO Astra i A11 iz Beograda optužili su kineske kompanije da se radi o 'trgovini ljudima, radnoj eksploataciji' itd. Nadležne institucije Srbije su odbili navode

NVO, s optužbom da 'vode kampanju protiv Linglonga i protiv svakog kineskog preduzeća'.

ŽUC se pridružio akcijama solidarne pomoći vijatnamskim radnicima u organizaciji Društvenog centra Oktobar iz Beograda (*humanitarna pomoć u odeći i hrani*), a 10. decembar nekoliko NVO je kolektiva posetilo je radnike u Zrenjaninu, organizovalo *skup podrške podrške pobunjenim radnicima*. U ime ŽUC-a u Zrenjaninu je bio Goran Lazin.

IV Praćenje suđenja u Ivanjici – Solidarnost sa porodicom Milivojević iz Lučana – krivični postupak protiv generalnog direktora fabrike naoružanja "Milan Blagojević-Namenska" iz Lučana - Radoša Milovanovića i dvojice rukovodilaca iz iste fabrike (Vladimira Lončarevića i Tome Stojića). Oni su optuženi da su 'izvršili teško krivično delo protiv opšte sigurnosti' jer su 14. jula 2017. godine, nakon eksplozije baruta poginuli radnici Milomir Milojević i Miloško Ignjatović. U ovom izveštajnom periodu održano je više ročišta:

2. septembar

2. septembar – nastavljeno je ispitivanje svedoka **Marko Mitrović**, koji je zbog svog iskaza dobio otkaz u fabrici, jer je tvrdio da se eksplozija dogodila zbog nedostatka elementarnih mera zaštite. **Milovan Milivojević**, koji u vojnoj fabrici radi više od 35 godina, otac poginulog Milomira, svedočio je na istom ročištu 'o ucenama direktora Milovanovića, koji mu je nudio posao za ćerku i suprugu kako bi prestao da javno govori o tragediji/pogibiji i da prestane da ga proziva za krivca te nesreće' itd.

18. oktobra, 1. decembra

Svedočenje M. Milivojevića je nastavljeno i **18. oktobra, 1. decembra**. Na ročištu 1. decembra advokat porodice Milivojević, je zahtevao da se suđenje izmesti jer 'sud u Ivanjici nema kapacitet da ovaj sudski proces dovede do kraja' i taj predlog je prihvatio i sudija suda u Ivanjici. Međutim, Osnovno tužilaštvo u Čačku odbilo je predlog da se suđenje izmesti. Borivoje Borović, advokat porodice Milivojević smatra da je 'sud u Ivanjici povukao sopstveno rešenje, pod političkim pritiskom i primoran je da nastavi suđenje na isti način kao i do sada. Na to utiče i svemoć direktora koji je veoma važan izvršnoj vlasti zbog poslova trgovine oružjem sa afričkim i azijskim zemljama'. Suđenje je inače praćeno stalnim opstrukcijama – hajkom na porodicu Milivojević u režimskim medijima, odlaganjem ročišta zbog lažnih lekarskih potvrda prvooptuženog, odbijanje da aktivistkinje ŽUC-a prisustvuju suđenju i pored unapred upućenih zahteva, itd.

V Suđenje za ubistvo novinara Ćuruvije – Slavko Ćuruvija urednik opozicionog *Dnevnog Telegrafa* je ubijen 11.4.1999. ispred ulaza u svoju zgradu u centru Beograda. Suđenje za ovaj zločin je počelo 2015. i trajalo je 4 godine. U aprilu 2019. okrivljeni su oglašeni krivim: Radomir Marković, bivši načelnik DB-a i Milan Radonjić, bivši načelnik Beogradskog centra DB-a osuđeni su na 30 godina zatvora. Ratko Romić i Miroslav Kurak kao organizatori osuđeni su na 20 godina. Septembra 2020. Apelacioni sud u Beogradu je ukinuo presudu, ističući da je prvostepeno veće prekoračilo optužnicu. U ovom izveštajnom periodu održana su ročišta:

25. oktobra (završne reči) i 2. decembar kada je Viši sud u Beogradu izrekao je presudu četvorici okrivljenih, osuđenih ukupno na 100 godina zatvora zbog učešća u ubistvu novinara Slavka Ćuruvije – kazne su identične kao u prvostepenom postupku.

VI Suđenje za paljenje kuće novinara Milana Jovanovića

– Bivši predsednik Opštine Grocka Dragoljub Simonović, optužen je da je podstrekavao na paljenje kuće novinara portala Žig info. Jovanovića. Naime, 12.12.2018. ovom novinaru je podmetnut požar u kojem mu je izgorela kuća. Bivši predsednik opštine Grocka Dragoljub Simonović bio je osuđen na 4 godine i 3 meseca zatvora. Međutim, 24. decembra 2021. Apelacioni sud u Beogradu ukinuo je osuđujuću presudu za paljenje kuće novinara Milana Jovanovića, vrativši predmet Drugom osnovnom sudu u Beogradu na ponovno suđenje. Ukinutom presudom M.Jovanović je izjavio 'u ovoj zemlji ne postoji pravda...'

(Integralne izveštaje sa navedenih suđenja možete naći na sajtu ŽUC-a)

DISKUSIONI KRUŽOCI, PREDAVANJA, DEBATE U PROSTORIJAMA ŽENA U CRNOM – “SREDE U ŽUC-U”

Praksa redovnih diskusionih kružoka, predavanja i zajedničke refleksije o važnim društvenim i političkim pitanjima u zemlji i svetu, nastavljena je i u ovom izveštajnom periodu, u kojem je organizovano šesnaest (16) predavanja, debata, predstavljanja knjiga, projekcija filmova u kojima su učestvovala oko 280 osoba.

15. septembar

15. septembar „Kamenje spoticanja“ – sećanje na žrtve Trećeg rajha – o čemu je govorila **Ursula Renner/Ursula Renner** iz Nemačke, u prisustvu 13 osoba.

22. septembar „Pravni položaj žena u prostituciji“ dr Dragana Pejović, Novi Sad, u okviru ciklusa 'Sporovi u feminizmu', učestvovalo 10 osoba.

29. septembar

29. septembar "Antibirokratska revolucija" – promocija knjige prof.dr **Nebojša Vladislavljević** (Fakultet političkih nauka, Beograd; knjigu u izdanju Arhipelag-a (2020.) su predstavili Lino Veljak, Aleksandar Kraus, Vesna Pešić; razgovoru koji je moderirao Stefan Milosavljević prisustvovala su **23** osobe.

6. oktobar

6. oktobar „O izborima u Rusiji, ishod, reperkusije...Da li postoji drugačija Rusija?, govornice dr Jelica Kurjak, bivša ambasadorica Srbije u Rusiji i Elena Vilenskaja, Sankt Petersburg, građanska aktivistkinja i aktivistkinja Međunarodne mreže ŽUC-a (putem zoom); razgovoru koji se odvijao u okviru ciklusa *Međunarodna politika – izazovi, dileme, kontroverze...* prisustvovalo je **14** osoba.

13. oktobar 'Nevidljiva žena i druge priče', razgovor o knjizi Slavenke Drakulić u okviru ciklusa *Feministički pristup zdravlju*; knjigu su komentarisale aktivistkinje - **15** osoba.

20. oktobar – Nagorno Karabah – Očaj, patnja, razaranje... o posledicama rata i aktuelnoj situaciji u ovoj regiji govorila **Nataša Ivanovski**, novinarka i saradnica ŽUC-a koja je boravila u Nagorno Karabahu septembra 2021. Razgovor je održan u u okviru ciklusa *Međunarodna politika – izazovi, dileme, kontroverze;* prisustvovala je **21** osoba.

27. oktobar „Šta smo čuli o situaciji u Crnoj Gori?“ – o utiscima, saznanjima tokom diskusionog kružoka u Kotoru/Kavač, oktobra 2021. govorili učesnici/e kružoka, u prisustvu **14** osoba.

3. novembar „O građanskoj neposlušnosti – principi i prakse“ zajedničko promišljanje – uvodničar **Stefan Milosavljević**, učestvovalo **13** osoba.

10. novembar „Proces Sandžak“ (2020), dokumentarni film, reditelja Aleksandra Reljića, prikazuje okolnosti pod kojima su vođeni sudski procesi protiv Bošnjaka u Srbiji (25) i u Crnoj Gori (21) tokom 1990-tih, zbog navodnog organizovanja pobune u cilju stvaranja Države Sandžak. Oni su osuđeni na dugogodišnje kazne i još uvek vode borbu za pravdu. Nakon projekcije filma svedočili su osuđeni u tim procesima: **Fadil Ugljanin, Šefćet Gračanin, Ahmedin-Dino Škrijelj, Mirza Hajdinović iz Novog Pazara.** Razgovoru, koji je moderirala Nastasja Radović, prisustvovala su **24** osobe.

17. novembar „Drama identiteta ženskosti i drama generacijskog suodnsa majka-ćerka“, na primjerima romana: *Crnci u Firenci, Vedrane Rudan* i *Baba Jaga snijela jaje Dubravke Ugrešić*; razgovor o odnosima majke-ćerke kroz psihoanalitičko-feminističku teoriju (Sigmund Freud, Lacan, Simone de Beauvoir, Luce Irigaray; vodila je **Azra Šeta Hadžić**, magistrica komparativne književnosti Sarajevo/Beograd; prisutno **13** osoba.

24. novembar "Žuta zvezda, crvena Zvezda" (izdanje Clio, Beograd,

2021.) - sećanje na Holokaust posle komunizma, autorke Jelene Subotić; autorka analizira savremene preke sećanja na Holokaust u tri države: Srbiji, Hrvatskoj i Litvaniji. Knjigu je predstavila **Marijana Stojčić**, sociološkinja i aktivistkinja, u prisustvu **15** osoba.

29. novembar „Dan Republike“ – drugarsko veče povodom 78 godina AVNOJ-a organizovale Žena u crnom, u saradnji sa antifašističkim aktivistkinjama i aktivistima, kulturnim radnicima/ama. Na Dan republike 29. novembar održana je debata o jednoj zaboravljenoj dimenziji Narodnooslobodilačke borbe 1941-1945, koja se očituje u učešću verskih službenika u partizanskom pokretu. Na skupu je učestvovalo više od **50** osoba. Nakon uvodnog izlaganja Staše Zajović, koja je obrazložila važnost teme, o učešću verskih službenika triju najvažnijih konfesija govorili su *Dragan Stojković, Lino Veljak i Fahrudin Kladničanin*. U ovom događaju učestvovao je i antifa hor 'Naša pjesma'!

8. decembar – Drama identiteta ženskosti i drama generacijskog suodnosa majka-ćerka' – nastavak razgovora koji je vodila Azra Šeta Hadžić, Sarajevo/Beograd; prisutnih **13** pored aktivista/kinja iz Bgd, bili su prisutni i aktivisti iz Hrvatske.

15. decembar

15. decembar „Svakodnevno sećanje žena iz jugoslovenske dijaspore“ – o sociološkim i feminističkim istraživanjima sprovedenim sa ženama iz bivše Jugoslavije u SAD-u i Kanadi, u vezi odnosa između migracije, sećanja, identitet i pripadanja nakon raspada Jugoslavije – prezentovala **Nikoleta Sremac**, doktorantkinja sociologije, Univerzitet Minesota/SAD; **14** osoba prisustvovalo.

17. decembar

17. decembar „Psihodramska radionica – Kako smo i kuda dalje – refleksije“ – voditeljica Biljana Slavković, psihoterapeutkinja; na ovoj radionici učestvovalo je **13** aktivistkinja ŽUC-a.

(Integralne izveštaje o gorenavedenim događajima možete naći na sajtu ŽUC-a)

IZDAVAČKA DELATNOST

U ovom periodu objavile smo:

„Pamtimo antiratni otpor – Vera Vebel i Centar za antiratnu akciju Ada“ – publikacija je omaž Veri Vebel Tatić (1943.-2020.) osnivačici i liderki Centra za antiratnu akciju Ada i drugim antiratnim aktivistkinjama i aktivistima u Adi i Potisju/Vojvodina. U prvom delu publikacije su predstavljene aktivnosti Centra za antiratnu akciju – ogranak Ada, osnovanog 7. novembra 1991. godine, nakon masovnih demonstracija građanki i građana protiv prisilne mobilizacije u Adi, na severu Bačke – u Vojvodini. CAA Ada razvio je mnoštvo aktivnosti, između ostalog: organizovanje antiratnih protesta i demonstracija u Adi i drugde; pomoć i podrška vojnim obveznicima, dezerterima, prigovaračima savesti; otpor žena prisilnoj mobilizaciji; uspostavljanje kontakata sa mirovnim organizacijama u zemlji, u zemljama bivše Jugoslavije, posebno u Hrvatskoj i BiH; aktivno učešće u lokalnim, regionalnim, međunarodnim antiratnim mrežama, skupovima, kampanjama; prikupljanje informacija o kršenju ljudskih prava; inicijative interetničke solidarnosti, humanitarne aktivnosti, ekumenski susreti itd. Drugi deo publikacije sadrži zapise *Gizele Štanjo Tot/Gizella Stanyo Toth, novinarki Mađar So/Magyar Szo i antiratne aktivistkinje o Veri Vebel i Centru za antiratnu akciju Ada.*

Publikacija ima **50** stranica; priredila: *Staća Zajović*, u saradnji sa *Gizela Štanjo Tot/Gizella Stanyo Toth, Ištvan Vebel/Isztvan Vebel, Miloš Urošević, Svenka Savić, Violeta Đikanović, Zorica Trifunović.* Dizajn korica: Škart; dizajn i tehničko uređenje: Grafički studio Kaligram.

Mapa antiratnog otpora 1991/92 – podsećanje na brojne građanske antiratne akcije, na pobune rezervista, dezertera, njihovih roditelja, kao i ženske antiratne inicijative, umetničko-aktivističke događaje, antiratne koncerte, medije...*Mapu* je priredila: *Staća Zajović*, u saradnji sa *Anđelijom Vučurević, Milošem Uroševićem i Stefanom Milosavljević;* dizajn i tehničko uređenje: Škart, štampa Artprint, Novi Sad.

Žene, mir, bezbednost – feminističko – antimilitaristički pristup – publikacija posvećena aktivnostima ŽUC-a na polju bezbednosti, od 2005. do 2021.

Publikacija ima 183 stranice i devet poglavlja: *Resolution 1325 “Women, Peace, Security”;* Nezavisni monitoring primene NAP za Rezolucije 1325 u Srbiji (2010.); *Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 – iskustva Žena u crnom (2011/2012/2013); Nezavisni monitoring primene Rezolucije 1325 ‘Žene, mir, bezbednost’, 2017.; Istraživačke aktivnosti; Feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti; Kampanje, lobiranja, zakonodavne inicijative – od 2005. do 2021.; Izdavačke aktivnosti:* bezbednosne teme sa rodnog stanovišta (izbor); *Aktivističko-umetnički angažman u kreiranju feminističko-antimilitarističkog koncepta bezbednosti* (ulične akcije, video produkcija). Knjigu je priredila: *Staća Zajović*, konsultatkinja *Maja Bjeloš;* dizajn i tehnička obrada: *Zinaida Marjannović.* Knjiga je objavljena i na engleskom jeziku.

Uvek neposlušne, i dalje na ulicama...Žene u crnom – 30 godina otpora – publikacija koja donosi prikaz aktivnosti ŽUC-a: osnovni etički principi ženske mirovne politike Žena u crnom; Estetika otpora - simboli Žena u crnom; kratak pregled aktivnosti: ulične akcije; suočavanje sa prošlošću/tranziciona pravda – feministički pristup; Ženski sud - feministički pristup pravdi; Ženske mirovne mreže; Antimilitaristička/antifašističke/internacionalističke antiratne mreže i koalicije; Žene, mir, bezbednost – Rezolucija 1325 – feminističko-antimilitaristički pristup bezbednosti; Solidarnost je naša snaga – akcije solidarnosti; Alternativna istorija (o izdavačkoj delatnosti); Grupa za videoaktivizam ŽUC-a; Obrazovni programi; Srede u ŽUC-u – diskusioni kružoci, predavanja, debate; Nagrade i priznanja. Publikacija na srpskom ima **88** stranice, uredila Staša Zajović. Priprema za štampu: **Škart** i Zinaida Marjanović. Istoimene publikacija na engleskom jeziku ima **95** stranice.

Ženska mirovna agenda 2022. – Ženska mirovna agenda za 2022. godinu bavi se ratnim zločinom silovanja; agenda prikazuje istorijsku putanju zakonodavnih inicijativa u vezi sa zločinom silovanja; presuda u vezi sa silovanjem u ratu na međunarodnim sudovima, sa fokusom na presude u Haškom tribunalu; dostignuća ženskih sudova i ženskih tribunala o seksualnim zločinima u ratu, sa posebnim osvrtom na Ženski sud – feministički pristup pravdi na prostoru bivše Jugoslavije. *Datumi* prikazani u Agendi za 2022. odnose se na presude za ratni zločin silovanja na međunarodnim i nacionalnim sudovima, kao i na značajne učinke alternativnih/feminističkih sudova, tribunala i inicijativa. *Fotografije* prikazuju ulične akcije Žena u crnom i srodnih organizacija u vezi sa ratnim zločinom silovanja. Ženska mirovna agenda za 2022. posvećena je ženama-žrtvama silovanja u ratu, kako na prostoru bivše Jugoslavije, tako i u celom svetu. Ženska mirovna agenda 2022.; uredili: Miloš Urošević i Staša Zajović, agenda ima 168 stranica, prelom i dizajn je uradio Studio Čavka.

Mirovni kalendar 2022. – fotografije sa uličnih akcija Žena u crnom tokom 2021. godine uradio Srđan Veljović, kalendar ima 26 stranica, prelom i dizajn je uradio Studio Čavka.

KAMPANJE, APELI

Pored navedenih inicijativa u ovom izveštajnom periodu, takođe smo pokrenule ili aktivno učestvovala smo aktivno u brojnim kampanjama pre svega u vezi sa zahtevima za suočavanjem s prošlošću – odgovornost za ratne zločine, nasilju nad ženama, protiv represije nad političkim neistomišljenicima; nad izbeglicama.

Otkrijte ubice gardista! – povodom sedamnaeste godišnjica od ubistva gardista u Topčideru (5. 10. 2004. - 5. 10. 2021.), ŽUC je upozorio da je istraga i dalje u fazi prekrivičnog postupka. Ponovljeni su zahtevi državnom vrhu (pre svega ministarstavima policije, odbrane i pravde) da se „odmah prekine sa opstrukcijom istrage ubistva **Dragana Jakovljevića i Dražena Milovanovića**; da se konačno saopšti prava istina i o ubistvu vojnika, kao i o skrivanju Ratka Mladića u objektima Vojske Srbije; da nadležne institucije kazne sve naredbodavce i počinioce zločina u Topčideru i da se obezbedi

pravda za porodice žrtava!“

Saopštenju su se pridružile sledeće NVO: NENA - grupa za mir i prava žena, Leskovac; Građanska akcija, Pančevo; Savez antifašista Vojvodine, Novi Sad; Akademska inicijativa Forum 10, Novi Pazar; Peščanik, Kruševac; Grupa za konceptualnu politiku, Novi Sad; Inicijativa mladih za ljudska prava, Beograd.

Linču uvek prethodi jezik linča! – Žene u crnom najoštrije osuđuju postupak fašističke organizacije *Narodna patrola*, koja je 10.oktobra plakatima oblepila Sombor, pozivajući na linč onih ljudi (posebno onih nesrpskog imena) koji pomažu izbeglicama i migrantima tako što im nude smeštaj. Žene u crnom su podsetile da su pripadnici Narodne patrola 'samo batina u rukama vladajućeg režima u obračunu sa političkim neistomišljenicima ili izbeglicama i migrantima. Takođe, smo podsetile da je ova grupa odgovorna za širenje lažnih vesti, dezinformacija protiv migranata i izbeglica, a koje imaju za cilj širenje antimigrantske politike', naglašava se u saopštenju 11.10.2021.

Sraman sajam naoružanja – Uz konferenciju nesvrstanih koja se održava na Beogradskom sajmu organizator je priredio i sajam naoružanja i vojne opreme. 'Nema nikakve sumnje da je to naizgled pragmatičan potez Vlade Srbije: proizvođači oružja i vojne opreme, a u prvom redu povlašćeni trgovci oružjem imaju jedinstvenu priliku da delegacijama nesvrstanih zemalja koje učestvuju na konferenciji ponude niz proizvoda namenjenih ubijanju ljudi i uništavanju materijalnih dobara. Na taj način povećava se zarada od prodaje oružja i opreme, namenjena ne toliko budžetu države koliko privatnom profitu trgovaca oružjem u Srbiji. Međutim, ne treba da nas čudi ako se iz zemalja uvoznica bude povećavao broj izbeglica, koji će preko Srbije tražiti put do bezbednosti koju im u njihovim matičnim zemljama među ostalim ugrožava korišćenje proizvoda izloženih na pomenutom sajmu. Čemu drugom takvi proizvodi mogu da služe?', navodi se u saopštenju 12.10.2021.

Pamtimo zločin u Lovasu – *povodom 30. godišnjice zločina (18.10.1991.- 18.10.2021.), ŽUC je podsetio da su 'od 10. do 18. oktobra 1991. pripadnici agresorske JNA, uz pomoć pripadnika Teritorijalne odbrane, lokalne civilno-vojne vlasti, paravojnih jedinica „Dušan Silni“ i „Beli orlovi“ vršili su ratne zločine u Lovasu u kojima je ubijeno 70 hrvatskih civila. Suđenje za zločine u Lovasu počelo je 17. aprila 2008. godine, u prvostepenoj presudi donetoj 26. juna 2012. godine optuženi su dobili kazne između 20 i 4 godine zatvora. Apelacioni sud je 9. decembra 2013. godine ukinuo presudu i proces vratio na ponovno suđenje. U ponovljenom postupku, Viši sud u Beogradu doneo je 20. juna 2019. godine, presudu kojom je osmoricu optuženih proglasio krivim za ratni zločin i osudio ih na kazne zatvora u trajanju od četiri do osam godina. Sudski postupak za ratni zločin u Lovasu je trajao 11 godina. Pravda za žrtve zločina u Lovasu nije zadovoljena budući da sudsko veće nije učinilo ništa da svojim presudama porodicama preživelih i žrtvama vrati njihovo dostojanstvo', naglašeno je u saopštenju 17.10.*

„Pamtimo zločin u Sjeverinu“ – povodom 29 godišnjice (22.10.1992.-22.10.2020.) od otmice i ubistva 17 građana Srbije bošnjačke nacionalnosti iz mesta Sjeverin kod Priboja, koje su izveli pripadnici snaga Vojske Republike Srpske (VRS), ŽUC ponavlja da pravda za žrtve Sjeverina nije zadovoljena jer su “sudovi prikrili odgovornost države Srbije, iako je ona utvrđena tokom suđenja” sa zahtevom država Srbije počne sa obeštećenjem preživelih članova porodica žrtava iz Sjeverina. “U ime pravde, u ime dostojanstva žrtava, tražimo od Srbije da uhapsi počinioce, njihove naredbodavce i komandante. Dok se Srbija ne suoči sa tim i svim drugim zločinima počinjenim u naše ime, i dalje će biti sigurna kuća za osuđene ratne zločince i oaza nekažnjivosti”, navodi se na kraju saopštenja.

Apeli vezani za genocid u Srebrenici – u ovom periodu zabeleženo je intenziviranje negiranja genocida, napadi na NVO i novinarke koje se zalažu za kažnjivost ratnih zločina...

Kontinuitet negiranja genocida u Srebrenici – Skupština Republike Srbije odbila je 19. oktobra 2021. predlog grupe poslanika (Ujedinjena dolina i SDA Sandžak) da se prizna genocid počinjen 1995. u Srebrenici i da se zabrani negiranje genocida. Podsećamo: Genocid u Srebrenici je najveći ratni zločin nakon Drugog svetskog rata u Evropi. Režim S. Miloševića saučesnik je genocida pružanjem ogromne političke, vojne i logističko-finansijske pomoći Vojsci Republike Srpske.

U saopštenju ŽUC-a od 20. oktobra naglašeno je da *‘apsolutnu skupštinsku većinu čine predstavnici stranaka koje su 90-ih godina direktno učestvovala u ratovima i u organizovanju ratnih zločina, uključujući i genocid u Srebrenici. Te stranke i dalje imaju ratnohuškačku retoriku a za njih su ratni zločinci najugledniji članovi društva. Pomenutim odbijanjem Skupština je još jednom potvrdila da je Srbiji na delu kontinuitet negiranja genocida. Na taj način se sve građanke i građani Srbije drže u poziciji saučesnika u genocidu, što će imati dugoročne posledice u moralnom slomu društva, otvarajući prostor za propast društva u svakom pogledu. Stoga ćemo i dalje zahtevati da država Srbija poštuje odluke međunarodnih sudova i sudski utvrđene činjenice, da se prizna genocid i da se negiranje genocida kvalifikuje kao krivično delo. To su neophodne pretpostavke za to da se Srbija oslobodi tereta zločinačke prošlosti, itd.*

Napadnute prostorije Žena u crnom – u noći između 22.10. i 23.10.2021. godine, nepoznati počinioci su na ulaznim vratima prostorija Žena u crnom, koje se nalaze u Jug Bogdanovoj ulici broj 18, crnim sprejom ispisali sledeće: **Kurve u crnom, Ratko Mladić**, pet nacionalističkih grafita **‘Samo sloga Srbina spasava’**. Tokom 30 godina rada Žene u crnom su bile izložene kako verbalnim, tako i fizičkim napadima. Aktivistkinje Žena u crnom, kao i prostorije Žena u crnom su često bile meta fizičkih napada raznih fašističkih grupa i pojedinaca koji su se uvek okončavali nekažnjeno. Ti napadi iza kojih su najčešće stajali takozvani nedržavni akteri, a uvek su se odigrali

uz prećutnu saglasnost političkih garnitura na vlasti. Sadašnji politički režim u Srbiji, koji vodi Aleksandar Vučić koristi fašističke grupe i pojedince kao batinu u svojim rukama kako bi se obračunao sa svim slobodnomislećim grupama i pojedinkama i pojedincima, a pre svega sa onima koji u svom mišljenju i delovanju zahtevaju radikalni raskid sa zločinima iz prošlosti u kojoj gore pomenuti nije bio samo nemi posmatrač, nego veoma aktivni učesnik. Od nadležnih institucija države Srbije, tražimo da okonča klimu nekažnjelog i nekažnjivog nasilja, tako što će pronaći odgovorne za ovaj napad i adekvatno ih kazniti, navodi se u saopštenju 25.10.2021.

Solidarnom podrškom protiv napada na Žene u crnom

– Inicijativa mladih za ljudska prava izrazila je solidarnu podršku sa Ženama u crnom, pozivajući sve da se pridruže u zajedničkom čišćenju grafita mržnje u sredu 27. oktobra, od 13 časova, u prostorijama ŽUC-a.

‘Zahtevamo hitno procesuiranje osoba koje su u noći između 22. i 23.10.2021. godine napisale grafite mržnje i uvreda na prostorijama Žena u crnom u Beogradu. Takođe, osuda napada od strane predstavnika izvršne i zakonodavne vlasti smatramo neophodnom jer su upravo članovi vladajuće koalicije kao i provladini mediji ovu organizaciju i njene članice često klevetali kao izdajnike. Ovaj napad je direktna posledica poricanja genocida u Srebrenici i nekažnjivosti huligana koji koriste svaku priliku da slave Ratka Mladića i vređaju pripadnike bošnjačkog naroda’ naglašeno je u saopštenju. U akciji ‘čišćenja grafita mržnje’ je učestvovalo više desetina aktivista i aktivistkinja.

Nastavljaju se nekažnjeni pozivi na linč – uglednoj novinarka dnevnog lista *Danas* Snežani Čongradin (koja najviše piše o zločinima počinjenim u naše ime a pre svega o genocidu u Srebrenici) službenik Fudbalskog saveza Srbije pretio je smrću. FSS se licemerno ogradio od svog zaposlenika, što se može objasniti činjenicom da se FSS ‘nikad nije suočio sa delovanjem huliganskih i kriminalnih bandi koje se prikazuju kao fudbalski navijači i koje, neretko uz otvorenu podršku nekih državnih institucija i na podsticaj vodećih likova režima na vlasti, godinama seju strah i haos na ulicama Beograda i drugih gradova (a čiji su prethodnici devedesetih godina učestvovali u zločinima počinjenima u susednim zemljama), *naglašeno je u saopštenju 3.11.2021.*

Režim brani Ratka Mladića čak i od krečenja! - Inicijativa mladih za ljudska prava prijavila je nadležnoj policijskoj upravi javni skup koji se trebao održati 9. novembra ove godine, kojim bi se dan posvećen sećanju na nacističko zlo obeležio uklanjanju murala sa likom Ratka Mladića na uglu ulica Alekse Nenadovića i Njegoševe u Beogradu.

‘Divimo se ovom hrabrom i odgovornom činu. Aktivisti i aktivistkinje Inicijative mladih nisu bili ni rođeni ili su bili deca u vreme kada su u ime srpskog naroda vršeni najstravičniji zločini nad onima koji su smatrani pripadnicima nižih rasa (uključujući i genocid u Srebrenici). Iskazujemo i našu solidarnu podršku ovim mladim ljudima koji

pokazuju najviši stepen odgovornosti za zlodela počinjena u naše ime'. Uz jasnu osudu zabrane javnog skupa za uklanjanje murala sa likom ratnog zločinca Ratka Mladića, ŽUC upozorava da režim 'istrajava na odbrani jednog od najgorih zločinaca u istoriji srpskog naroda i Evrope. Opšte je poznato da policija ima snage da efikasno spreči svako nasilje, ali odbija da interveniše protiv onih koji koriste nasilje. Očigledno je da se ovde radi upravo o tome da neonacističke grupe koje su najavile sprečavanje uklanjanja murala dele obožavanje ratnih zločinaca sa aktuelnim vrhom vlasti. Na taj se način oni potvrđuju svoje opredeljenje da istrajavaju u odbrani lika i dela Ratka Mladića', navedeno je u saopštenju 8.11.2021.

Još jedan napad na Žene u crnom – nakon okupljanja na Cvetnom trgu u Beogradu (13.11.) od Žena u crnom večeras je nasilno otet i javno spaljen transparent '*Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici*'. Sa skupa su upućene poruke nenasilja, solidarnosti i antifašizma, a kada su se građani razišli, huligani, koji se ponašaju kao vladari ovog grada – pratili su aktiviste ŽUC-a na putu kućama, oteli su transparent i javno ga zapalili. Ovo je direktna posledica A. Vulina, ministra unutrašnjih poslova, i njegovog izjednačavanja huligana i aktivista za ljudska prava i to nasilnicima predstavlja signal da mogu da rade šta hoće. Policija i rečima i delima stoji na strani huligana, a ne zakona i ne garantuje bezbednost građankama i građanima. Inicijativa za ljudska prava uvek solidarno stoji uz Žene u crnom', navodi se u saopštenju od 13.11.2021.

Prostorije Žena u crnom ponovo napadnute! – U noći između 28. i 29. novembra 2021. godine na ulaznim vratima stana u kome se nalaze prostorije Žena u crnom, osvanuli sledeći grafiti koji su ispisani crvenim sprejom: ***Stasa ustaša, Ratko Mladić, Ratko Mladić heroj, Kurve u crnom, Jebemo antifru, četiri nacionalistička grafita 'Samo sloga Srbina spasava'***.

Ovaj napad predstavlja nastavak organizovane, sistematske, kontinuirane kampanje zastrašivanja, poziva na linč i hajke protiv Žena u crnom. Ovo nije nikakav incident, nego politika iza koje direktno stoji država, budući da nije učinila ništa kako bi pronašla počinioc prethodnih napada. Smatramo da je država obavezna da zaštiti sve one pojedince/ke, grupe i organizacije koje se bore za zaštitu ljudskih prava. Važno je napomenuti da se napad desio na Međunarodni dan braniteljki ljudskih prava!', navodi se u saopštenju ŽUC-a, 29. novembar.

Nikada nećemo zaboraviti zločine u Vukovaru! – povodom 30. godišnjice od pada Vukovara (18.11.1991.-18.11.2021.), Žene u crnom su podsetile na zločine počinjene u Vukovaru od strane srpskih oružanih formacija. I ponovile zahteve nadležnim organima države Srbije da:

- **Utvrde odgovornost vrha bivše JNA za oružani napad na Hrvatsku i pokrenu sudske postupke za zločin urbicida u Vukovaru.**

- **Utvrde punu istinu o nestalima otvaranjem svih državnih arhiva u cilju pronalaženja grobnica hrvatskih žrtava u Srbiji.**
- **Pokrenu sudske postupke za osnivanje logora i za ubijanje i mučenje hrvatskih civila i vojnika u logorima u Stajićevu, Begejcima, Sremskoj Mitrovici, Aleksincu, Nišu i Beogradu.**
- **Uvažavaju zahtev Žena u crnom i Art klinike, koje ponavljamo već 15 godina, uz podršku više od 30 organizacija civilnog društva, za postavljanje spomen ploča na mestima logora u Stajićevu i Begejcima i drugde i podrže druge vidove simboličkih reparacija žrtvama i njihovim porodicama.**
- **Pokrenu zakonsku zabranu glorifikacije i rehabilitacije osuđenih za ratne zločine počinjene u Vukovaru i svim drugim mestima.**

“DUBROVNIK 1991 – 2021 – Pamtimo ubijanje grada i ljudi” – u saopštenju od 6.12.2021. Žene u crnom, Beograd i Anima, Kotor/ Crna Gora podsetile su da je ‘Direktivom generalštaba agresorske JNA, naređena je blokada Dubrovnika, UNESCO-ve baštine, demilitarizovane, u krugu od 30 km. U “Ratu za mir”, združene snage JNA, crnogorske teritorijalne odbrane i paravojne formacije Crne Gore i Istočne Hercegovine, uspostavile su 17. septembra 1991. godine totalnu blokadu. Stanovništvo je ostalo bez vode i struje i bez mogućnosti primanja humanitarne pomoći. Od 1. oktobra do 20. novembra, sistematski su granatirana, pljačkana i spaljivana sela Konavala i Primorja. 50.000 stanovnika/ca je protjerano iz svojih domova i mučeno prouzvoljnim granatiranjem, glađu, hladnoćom i isleđivanjem. Zarobljeni ljudi su mučeni u logorima u Bileći i Morinju. Najžešći napad na Stari grad bio je 6. decembra i trajao je 12 sati. U tom napadu ispaljeno je preko 5000 projektila, kasetnih i sumpornih bombi, koje su zabranjene međunarodnim konvencijama. Uništeno je 30 % Starog grada, a do kraja opsade poginuo je veliki broj građana/ki. Opsada iz vazduha, sa kopna i mora trajala je do maja 1992. Namjera političkih vođa iz Podgorice i Beograda bila je da silom stvore “Dubrovačku republiku” koja bi bila priključena “Velikoj Srbiji”. Za zločine u Dubrovniku, u Haškom tribunalu osuđeni su general Pavle Strugar i viceadmiral Miodrag Jokić. Republika Srbija je odbila da sudi ratnom gradonačelniku Trebinja Božidaru Vučureviću. Crna Gora je za zločine u logoru Morinj osudila nekolicinu direktnih izvršilaca, a za urbidu u Dubrovniku nije ni pokrenut istražni postupak. Tužilaštva Srbije i Crne Gore nisu ni trideset godina posle zločina optužilo planere, organizatore i naredbodavce granatiranja Dubrovnika, naglašeno je u saopštenju.

“Protiv Vulinovog rasističkog govora mržnje” – presudom Višeg suda u Beogradu aktuelni ministar unutrašnjih poslova Srbije Aleksandar Vulin oslobođen je optužbe za diskriminaciju, uvrede i jezik mržnje prema Albancima. Takva presuda izaziva ozbiljnu zabrinutost u pogledu sposobnosti sudstva u Srbiji da odgovorno primenjuje Zakon o zabrani rasne i verske diskriminacije koji

sankcioniše 'izazivanje ili podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti zasnovane na rasnoj, nacionalnoj, verskoj, seksualnoj ili drugoj pripadnosti'.

'Ocenjujući optužbu protiv Vulina kao neosnovanu, sud je dao i pravno-institucionalnu moć jeziku mržnje, netoleranciji i ksenofobiji nad Albancima, posebno onima koji žive u Srbiji. Time se legalizuje šovinistički i rasistički govor mržnje koji dolazi do izražaja u korišćenju pogrdnog izraza 'Šiptari' za kosovske Albance. To je izraz koji u sebi sadrži prezir prema pripadnicima/ama naroda drugog reda, ljudskim bićima obeleženima manjom vrednošću', navedeno je u saopštenju ŽUC-a od 21.12.2021.

Inicijativa za imenovanje jedne ulice u Beogradu imenom Dejana Nebrigića – 29 decembra 2020. se navršile su se 22 godina od smrti Dejana Nebrigića (1970 -1999), gej aktiviste, pacifiste i antifašiste. Dejan je ubijen 1999. godine u dvadeset osmoj godini života. Kao deklarisan antifašista, antinacionalista i antimilitarista, odbio je vojnu obavezu, javno obnarodujući da je homoseksualac, što je u to vreme tretirano kao bolest zbog koje je trajno oslobođen vojne obaveze. Početkom 1992. priključuje se Ženama u crnom, a veoma značajan doprinos antimilitarističko-feminističkom angažmanu Žena u crnom dao je svojim učešćem u pokretanju mreže za prigovor savesti. Od nadležnih institucija se zahteva da se "nekoj od mnogih bezimenih ulica u Beogradu date ime po Dejanu Nebrigiću, jednom od prvih boraca za poštovanje ljudskih prava LGBT osoba, feministi, antifašisti i antimilitaristi" čime bi pokazale da se suprotstavljaju "homofobiji i spreče da diskriminacija drugih i različitih i dalje obeležava stvarnost Srbije". Na ovaj višegodišnji zahtev zahtev nadležne institucije još uvek nisu odgovorile.

Žene u crnom, februar 2022.

Izveštaj priredila:

Staša Zajović uz podršku:

Gorana Lazina, Miloša Uroševića, Nastasje Radović,

Nataše Milanović, Stefana Milosavljevića,

Violete Đikanović i Zinaide Marjanović.